

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

з підготовки до складання державного іспиту з економічної теорії
на здобуття першого рівня освіти для студентів
освітньої програми “Фінанси, банківська справа та страхування”
за спеціальністю 072 “Фінанси, банківська справа та страхування”
галузі знань 07 “Управління та адміністрування”
всіх форм навчання

Затверджено
на засіданні кафедри теоретичної
та прикладної економіки
Протокол №8 від 13 квітня 2018 р.

Чернігів ЧНТУ 2018

Економічна теорія. Методичні рекомендації з підготовки до складання державного іспиту з економічної теорії на здобуття першого рівня освіти для студентів освітньої програми “Фінанси, банківська справа та страхування” за спеціальністю 072 “Фінанси, банківська справа та страхування” галузі знань 07 “Управління та адміністрування” всіх форм навчання / Укладачі: Дерій Ж.В., Шадура-Никипорець Н.Т. – Чернігів: ЧНТУ, 2018. – 68 с.

Укладачі: Дерій Жанна Володимирівна, доктор економічних наук,
професор
Шадура-Никипорець Наталія Тимофіївна, кандидат
економічних наук, доцент

Відповідальний за випуск: Дерій Жанна Володимирівна, завідувач кафедри
теоретичної та прикладної економіки, доктор
економічних наук, професор

Рецензент: Ільчук Валерій Петрович, доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів, банківська справа та страхування
Чернігівського національного технологічного університету

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1 ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ	6
1.1 ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ.....	6
1.2 ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА	21
2 ПРИКЛАДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ТИПОВИХ ЗАВДАНЬ.....	38
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	68

ВСТУП

Сучасний етап розвитку економіки України вимагає суттєвого вдосконалення вищої освіти.

Підготовка висококваліфікованих спеціалістів для національної економіки – стратегічне завдання. Сьогодні працівник є головним капіталом суспільного виробництва. Тому місія економічної теорії полягає в забезпеченні студентів ґрунтовними знаннями для подальшого вивчення інших економічних дисциплін та практичного застосування отриманих знань на практиці.

До економічної теорії, як правило, відносять перш за все загальні (методологічні) економічні науки (політекономію, мікро-, макроекономіку та деякі інші) і теоретичні розділи спеціальних (функціональних) економічних наук (маркетинг, менеджмент, фінанси, економіка підприємства та ін.). Останні забезпечують базові знання фахового спрямування бакалаврської підготовки.

До державного екзамену з економічної теорії студентів освітньої програми “Фінанси, банківська справа та страхування” включено питання з програм загальних економічних наук та найбільш широкі проблеми функціональних економічних наук.

Державний іспит з економічної теорії має ряд особливостей, які необхідно врахувати при його підготовці і складанні:

По-перше, необхідно не тільки продемонструвати глибокі знання суті явища (закону, категорії, процесу тощо), розкрити його основні риси, елементи, а й показати форми його практичної реалізації в економіці України, усвідомити багатогранність реального прояву.

По-друге, об’єктивно оцінювати “хронічні хвороби” різних економічних систем, їх витoki, взаємозв’язки, можливості впливу на них з боку держави і ринку, шляхи пристосування до них.

По-третє, важливо підкреслити значення широкого підходу до економічних процесів, розглянути перспективи його розвитку. Масштабність підходу до економічних процесів і явищ, комплексність їх розгляду складають важливу особливість державного іспиту.

По-четверте, студент повинен мати власну позицію відносно проблеми, що розглядається. Його відношення до практики реформування економіки України, вміння передбачити наслідки тих чи інших дій в контексті теоретичних питань є важливим елементом оволодіння економічною теорією.

Ці вимоги до підготовки і складання державного іспиту з економічної теорії свідчать про його комплексність та орієнтацію на широкий зв’язок з практикою ринкової трансформації національної економіки України. При цьому знання, набуті протягом років навчання, сягають нової якості, систематизації і узагальнення.

Державний іспит проводиться у формі тестування (перша частина) та розв’язання ситуаційних завдань і розрахункових задач (друга частина).

Використання такої форми іспиту дає можливість:

- забезпечити об’єктивність оцінки знань на іспитах;
- розвивати вміння вникати у суть явищ, які вивчаються;

– домогтися ефективного самоконтролю знань студентів.

Дані методичні вказівки включають варіанти тестових завдань та типові задачі, які виносяться на державний іспит.

Згідно навчального плану подано завдання з наступних дисциплін:

1. Політична економія.
2. Економіка підприємства.

До кожної дисципліни розроблено по 100 тестів. Кожне тестове завдання має одну вірну відповідь. Пошук такої відповіді вимагає уважного ставлення до змісту запитання та глибокого розуміння суті явища, яке вивчається.

При складанні державного іспиту теоретична частина оцінюється відношенням вірних відповідей до їх загальної кількості: 59 і менше відсотків вірних відповідей – оцінка “незадовільно”; 79-60 відсотків – оцінка “задовільно”; 89-80 відсотків – оцінка “добре”; 100-90 відсотків вірних відповідей – оцінка “відмінно”.

Оцінка за практичну частину враховує: повноту та правильність розв’язку задач; рівень розуміння теоретичного матеріалу; повноту пояснень; змістовність коментарів та глибину тлумачень отриманих розрахункових результатів.

Остаточна оцінка виставляється з урахуванням оцінок, отриманих студентом за теоретичну та практичну частини.

1 ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1.1 ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ

1. З нижче наведених тверджень необхідно вибрати те, що найбільш повно визначає предмет політичної економії:

а) економічна теорія вивчає діяльність, яка містить у собі виробництво і обмін товарами;

б) економіка вивчає загальні закони, гроші, закони грошового обігу, банківську систему, капітал;

в) економічна теорія вивчає змінні величини (ціну, зайнятість та ін.), поведінка яких впливає на стан народного господарства країни;

г) економіка вивчає як суспільство використовує обмежені ресурси які необхідні для виробництва різноманітних товарів з метою задоволення потреб населення.

2. Нормативний аналіз являє собою:

а) розгляд існуючого стану речей та явищ в господарському житті суспільства;

б) висунення певних гіпотез про перспективи розвитку окремих господарських явищ;

в) суб'єктивне судження про те, розвиток яких економічних аспектів є бажаним;

г) сформульовані наукові уявлення про економічну поведінку.

3. Позитивний аналіз являє собою:

а) розгляд існуючого стану речей та явищ в господарському житті суспільства;

б) висунення певних гіпотез про перспективи розвитку окремих господарських явищ;

в) суб'єктивне судження про те, розвиток яких економічних аспектів є бажаним;

г) сформульовані наукові уявлення про економічну поведінку.

4. Яке з тверджень є позитивним:

а) для зростання ВВП на 10% необхідно збільшити зайнятість на 5%;

б) ціни протягом року зросли на 7%;

в) при зростанні безробіття інфляція зменшується;

г) якщо ціни зростають, то реальні доходи населення зменшуються.

5. Проблеми що, як, для кого виробляти є актуальними тільки для:

а) для традиційної економіки;

б) для економіки перехідного періоду;

в) для ринкової економіки;

г) для будь-якої економічної системи.

6. Фундаментальною проблемою з якою стикаються всі економічні системи (командна, ринкова,...) є:

- а) розвиток виробництва;
- б) обмеженість ресурсів;
- в) ефективність виробництва;
- г) споживання виробленої продукції.

7. Закон зростання альтернативної вартості виражає наступний зв'язок:

- а) якщо виробництво товару А збільшується, то альтернативна вартість кожної додаткової одиниці товару Б теж збільшується;
- б) якщо виробництво товару А збільшується, то альтернативна вартість кожної додаткової одиниці товару А збільшується, що виражається в зменшенні виробництва товару Б;
- в) якщо виробництво товару А збільшується, то альтернативна вартість кожної додаткової одиниці товару А збільшується, що виражається в збільшенні того об'єму товару Б, від виробництва якого відмовляються;
- г) якщо виробництво товару А зменшується, то альтернативна вартість кожної виробленої одиниці товару А збільшується.

8. Виробництво знаходилось в точці М (20А, 15Б) кривої виробничих можливостей і змістилося у точку К (36А, 11Б). На цьому відрізку КВМ альтернативна вартість однієї одиниці товару А дорівнює:

- а) 4 одиниці товару А;
- б) 4 одиниці товару Б;
- в) 16 одиниць товару А;
- г) 1/4 одиниці товару Б.

9. Яка з рис не характерна для традиційної економічної системи:

- а) домінування примітивних знарядь праці та ручної праці;
- б) домінування колективної власності;
- в) домінування приватної власності;
- г) розв'язок основних економічних питань на основі існуючих у суспільстві традицій та звичаїв?

10. Яка з рис характерна для командної економічної системи:

- а) домінування приватної власності;
- б) домінування державної власності;
- в) домінування примітивних знарядь праці та ручної праці;
- г) домінування колективної власності?

11. Яка з рис не характерна для ринкової економічної системи:

- а) домінування ручної праці;
- б) вільний вибір суб'єктом виду діяльності;
- в) домінування приватної власності;
- г) розв'язок основних економічних питань на основі дії законів ринку?

12. Економічні категорії – це:

- а) стійкі, істотні, постійно існуючі причинно-наслідкові зв'язки між явищами та процесами господарського життя;
- б) узагальнюючі поняття, які виражають суттєві сторони економічних явищ та процесів;

- в) систематичний і обґрунтований зв'язок між двома видами явищ;
- г) наукове припущення, що висувається за для пояснення певного явища.

13. Економічні закони – це:

- а) стійкі, істотні, постійно існуючі причинно-наслідкові зв'язки між явищами та процесами господарського життя;
- б) узагальнюючі поняття, що характеризують суттєві сторони економічних явищ та процесів;
- в) систематичний і обґрунтований зв'язок між двома видами явищ;
- г) наукове припущення, що висувається за для пояснення певного явища.

14. Якими причинами можна пояснити існування економічних проблем:

- а) забрудненням навколишнього середовища;
- б) зростанням населення Землі;
- в) наявністю безробіття та інфляції;
- г) безмежністю потреб та обмеженістю ресурсів?

15. До основних факторів виробництва відносять:

- а) машини, устаткування, сировина;
- б) час, що витрачається на виробництво товарів та послуг;
- в) грошові кошти і цінні папери;
- г) праця, засоби виробництва.

16. Засоби праці – це:

- а) сукупність фізичних та розумових здібностей людини;
- б) все те, на що спрямована діяльність людини у процесі виробництва;
- в) все те, за допомогою чого робоча сила впливає на предмети праці у процесі виробництва;
- г) предмети, що приймають участь у виробництві.

17. Робоча сила – це:

- а) доцільна діяльність, процес, що відбувається між людиною та природою, в якому людина опосередкує, регулює та контролює обмін речовин між собою та природою з метою задоволення своїх потреб;
- б) здатність людини до праці, сукупність її фізичних та інтелектуальних здібностей, що застосовуються в процесі виробництва;
- в) речі, або комплекс речей, за допомогою яких люди впливають на предмети праці і видозмінюють їх;
- г) здатність поєднати і найбільш ефективно використовувати всі інші фактори в процесі виробництва.

18. Предмети праці – це:

- а) сукупність фізичних та розумових здібностей людини;
- б) все те, на що спрямована діяльність людини у процесі виробництва;
- в) все те, за допомогою чого робоча сила впливає на предмети праці у процесі виробництва;
- г) предмети, що приймають участь у виробництві.

19. До засобів праці можна віднести:

- а) основних робітників;
- б) сировину;
- в) виробниче обладнання;
- г) напівфабрикати.

20. При виготовленні сорочки предметом праці є:

- а) сорочка;
- б) швейна машинка;
- в) виробниче приміщення;
- г) тканина.

21. Виробниче споживання –це:

- а) споживання готової продукції у процесі виробництва;
- б) споживання готової продукції у суспільстві, тобто поза межами виробництва;
- в) споживання готової продукції;
- г) правильна відповідь відсутня.

22. Особисте споживання – це:

- а) споживання готової продукції у процесі виробництва;
- б) споживання готової продукції у суспільстві, тобто поза межами виробництва;
- в) споживання готової продукції;
- г) правильна відповідь.

23. Виготовленням матеріальних послуг займається:

- а) основне виробництво;
- б) нематеріального виробництва;
- в) виробнича інфраструктура;
- г) соціальна інфраструктура.

24. За сферою суспільного виробництва перукарні відносяться до:

- а) матеріального виробництва;
- б) виробничої інфраструктури;
- в) основного виробництва;
- г) соціальної інфраструктури.

25. Проміжна продукція – це:

- а) частина валової продукції, яка купується з метою подальшої переробки чи перепродажу;
- б) частина валової продукції, яка купується з метою кінцевого використання, тобто не для подальшої переробки чи перепродажу;
- в) частина валової продукції, яка купується безпосередньо населенням;
- г) частина валової продукції, яка купується державними установами та організаціями.

26. Кінцева продукція – це:

- а) частина валової продукції, яка купується з метою подальшої переробки чи перепродажу;

- б) частина валової продукції, яка купується з метою кінцевого використання, тобто не для подальшої переробки чи перепродажу;
- в) частина валової продукції, яка купується безпосередньо населенням;
- г) частина валової продукції, яка купується державними установами та організаціями.

27. Між величиною валової та кінцевої продукції існує залежність:

- а) сума валової та кінцевої продукції дорівнює проміжній;
- б) різниця валової та кінцевої продукції дорівнює проміжній;
- в) різниця проміжної та кінцевої продукції дорівнює валовій;
- г) сума валової та проміжної продукції дорівнює кінцевій.

28. Якщо для виготовлення тканини вартістю 150 грн. було використано пряжі на суму 100 грн., то вартість спожитої проміжної продукції рівна:

- а) 150 грн.;
- б) 250 грн.;
- в) 100 грн.;
- г) 50 грн.

29. Яке з визначень найбільш повно розкриває зміст поняття “Валовий національний продукт”:

- а) сукупна ринкова вартість кінцевої продукції виготовленої за певний проміжок часу підприємствами з використанням національних факторів виробництва;
- б) сукупна ринкова вартість продукції виготовленої за певний проміжок часу підприємствами матеріальної сфери виробництва;
- в) сукупна ринкова вартість кінцевої продукції виготовленої за певний проміжок часу підприємствами розташованими на економічній території держави;
- г) сукупна ринкова вартість валової продукції виготовленої за певний проміжок часу підприємствами з використанням національних факторів виробництва?

30. Якщо пивкомбінат “Оболонь” побудує новий завод у Польщі, то:

- а) і ВВП, і ВНП України зменшаться, оскільки підприємство працює за кордоном;
- б) ВВП України зростатиме швидше, ніж ВНП;
- в) ВВП України зростатиме повільніше, ніж ВНП;
- г) ВВП і ВНП України зростатимуть однаковим темпом.

31. Ступінь задоволення потреб суспільства результатами виробництва характеризує:

- а) продуктивність праці;
- б) економічна ефективність;
- в) соціальна ефективність;
- г) фондівдача.

32. Ступінь досягнення виробництвом найвищих результатів за найменших витрат характеризує:

- а) екологічна ефективність;
- б) економічна ефективність;
- в) соціальна ефективність;
- г) національний дохід.

33. Чим відрізняються економічні ресурси від факторів виробництва?

- а) Економічні ресурси теж саме, що і фактори виробництва;
- б) у фактори виробництва не входять трудові ресурси;
- в) в економічні ресурси не включається підприємницька діяльність;
- г) фактори виробництва – це залучені в процес виробництва економічні ресурси.

34. Платою за який з видів економічних ресурсів являється відсоток:

- а) трудові ресурси;
- б) капітальні ресурси;
- в) природні ресурси;
- г) підприємницькі здібності.

35. Платою за який з видів економічних ресурсів являється рента:

- а) трудові ресурси;
- б) капітальні ресурси;
- в) природні ресурси;
- г) підприємницькі здібності.

36. Реальна заробітна плата – це:

- а) кількість грошей, які отримує працівник за свою працю відповідно до її кількості і якості;
- б) кількість товарів, які може придбати працівник за номінальну заробітну плату;
- в) встановлений державою розмір заробітної плати, нижче якого не може здійснюватись оплата за фактично виконану роботу;

37. Умовна економіка за період спожила: молоко для харчування дітей на суму 2000 грн., цегли для будівництва – 10000 грн., зерна на годівлю худоби – 1000 грн. Обери правильне твердження:

- а) особисте споживання рівне 1000;
- б) особисте споживання рівне 11000;
- в) особисте споживання менше виробничого на 9000;
- г) особисте споживання менше виробничого на 8000.
- г) всі відповіді вірні.

38. Якщо працюючи на однакових за площею земельних ділянках фермер №1 отримує дохід 5 тис.грн., фермер №2 – 11 тис.грн., а фермер №3 – 7 тис.грн., то диф.рента І-го роду для фермера №3 становить:

- а) 5 тис.грн.;
- б) 2 тис.грн.;
- в) 6 тис.грн.;
- г) 0 грн.

39. Величина чистого надлишкового доходу, котра утворюється за рахунок кращої природної родючості – це:

- а) диференційована рента I-го роду;
- б) монопольна рента;
- в) абсолютна рента;
- г) диференційована рента II-го роду.

40. Величина чистого надлишкового доходу, котра утворюється на земельних ділянках з особливими унікальними якостями – це:

- а) абсолютна рента;
- б) диференційована рента I-го роду;
- в) монопольна рента;
- г) диференційована рента II-го роду.

41. Диференціація доходів являє собою:

- а) різницю в рівнях доходів, одержаних різними особами за певний період;
- б) показник середнього рівня доходів, який склався у суспільстві;
- в) коригування доходів через державну податкову систему;
- г) співвідношення мінімальної пенсії та мінімальної заробітної плати.

42. Крива Лоренца показує:

- а) причини нерівномірності розподілу доходів населення;
- б) джерела формування сімейних доходів;
- в) структуру сімейних доходів;
- г) ступінь розриву між фактичним розподілом доходів і станом абсолютної рівності.

43. Натуральний обмін – це:

- а) обмін результатами праці між натуральними господарствами;
- б) прямий обмін продуктами праці;
- в) обмін однієї валюти на іншу;
- г) обмін лише матеріальними благами.

44. Яка з наведених рис притаманна натуральному господарству:

- а) суспільний поділ праці знаходиться у розвиненому стані;
- б) продукт праці розподіляється за допомогою обміну;
- в) характеризується замкнутістю, продукти призначені для задоволення власних потреб;
- г) продукт праці має споживчу вартість?

45. Яка з наведених рис притаманна товарному виробництву:

- а) суспільний поділ праці знаходиться у розвиненому стані;
- б) суспільний поділ праці відсутній;
- в) характеризується замкнутістю, продукти призначені для задоволення власних потреб;
- г) продукт праці рухається по схемі виробництво – розподіл – споживання?

46. Відповідно до трудової теорії вартості, мірою величини вартості товару виступає:

- а) вартість витрат виробництва;
- б) суспільно-необхідний робочий час;
- в) індивідуальний робочий час;
- г) інвестований капітал.

47. Відповідно до трудової теорії вартості, товар являє собою:

- а) продукти праці;
- в) продукт обміну;
- б) продукт виробництва;
- г) продукт суспільства.

48. Чим товар відрізняється від не товару?

- а) Він здатний задовольняти потреби людини;
- б) він здатний обмінюватися на інші товари;
- в) він є продуктом людської праці;
- г) правильна відповідь відсутня.

49. Здатність товару задовольнити певну потребу покупця – це:

- а) вартість товару;
- б) споживча вартість товару;
- в) мінова вартість товару;
- г) корисність товару.

50. Кількісна пропорція в якій один товар обмінюється на інший – це:

- а) вартість товару;
- б) споживча вартість товару;
- в) мінова вартість товару;
- г) корисність товару.

51. Назвіть, що з наведених положень є джерелом споживчої вартості:

- а) корисність;
- б) конкретна праця;
- в) рідкість праці;
- г) співвідношення попиту і пропозиції.

52. З наведених положень вкажіть ті, що характеризують абстрактну працю:

- а) праця, що створює вартість;
- б) праця як цілеспрямована діяльність людини для вироблення споживчих вартостей;
- в) визначає кількість витраченої праці робочим часом;
- г) характеризує певний вид діяльності працівника.

53. Яке з тверджень характеризує конкретну працю:

- а) якісно однорідна праця;
- б) праця, яка характеризує відповідний вид діяльності робітника;
- в) виступає у формі суспільної праці;
- г) праця, що створює вартість?

54. Який з наступних переліків значень загальної корисності ілюструє закон спадної граничної корисності:

- а) 200, 250, 270, 280;
- б) 200, 300, 400, 500;
- в) 200, 450, 750, 1100;
- г) 200, 400, 1600, 9600;
- д) 200, 350, 450, 600?

55. Закон спадної граничної корисності означає, що:

- а) відношення граничних корисностей до цін на предмети розкоші менше, ніж на товари першої необхідності;
- б) корисність, принесена кожною наступною одиницею товару, зменшується в міру збільшення кількості одержаних товарів;
- в) відношення граничних корисностей до цін однаково для всіх товарів;
- г) корисність одержаних товарів зменшується в міру збільшення доходу споживача;
- д) жодна з відповідей не є вірною.

56. Поняття “гранична корисність” товару X відображає:

- а) зміну загальної корисності при споживанні додаткової одиниці товару X;
- б) приріст загальної корисності при споживанні додаткових одиниць товарів-замінників, коли кількість товару X не змінюється;
- в) реакцію покупця на зміну ціни товару X;
- г) величину, рівну загальній корисності товару X, поділеній на число придбаних одиниць товару X.

57. Гроші – це:

- а) специфічний товар, який є загальноприйнятим еквівалентом у розрахунках за всі інші товари;
- б) особливі паперові та металеві товари, що випускаються державою як гроші;
- в) особливі паперові та металеві товари, які прийнятні в певній країні в певний період часу як загальний засіб обміну;
- г) всі відповіді вірні.

58. Реальна вартість грошей:

- а) вартість, що створюється у процесі їх виготовлення;
- б) вартість, що вказана на грошах;
- в) кількість товарів, яку можна придбати за ці гроші;
- г) завжди нижча за номінальну вартість грошей.

59. Номінальна вартість грошей:

- а) вартість, що створюється у процесі їх виготовлення;
- б) вартість, що вказана на грошах;
- в) кількість товарів, яку можна придбати за ці гроші;
- г) завжди нижча за реальну вартість грошей.

60. Відповідно до якої функції грошей формується закон грошового обігу:

- а) міра вартості;
- б) засіб платежу;

- в) засіб обігу;
- г) засіб накопичення.

61. Індекс цін – це:

- а) зміна валютного курсу;
- б) зміна ставки відсотка;
- в) зміна паритету купівельної спроможності;
- г) відсоткова зміна середнього рівня цін;
- д) правильна відповідь відсутня.

62. Яке з визначень найбільш повно відображає зміст поняття інфляція:

- а) процес, для якого характерне зниження купівельної спроможності грошей, при одночасному зростанні цін на товари та послуги;
- б) знецінення грошей, що супроводжується порушенням законів грошового обігу й втратою ними всіх або частини основних функцій;
- в) здуття, розбухання грошово-паперового обігу;
- г) підвищення загального рівня цін;
- д) втрата довіри людей до грошових знаків й перехід на бартерні операції або операції з використанням іноземної валюти?

63. Якщо протягом року заробітна плата робітника зростає 1000 грн. до 1100 грн., за річної інфляції у 12%, то справедливим є твердження:

- а) на добробут робітника інфляція вплив не здійснює;
- б) робітник отримує інфляційну дотацію у розмірі 8% ;
- в) сплачує інфляційний податок у розмірі 20 грн;
- г) робітник отримує інфляційну дотацію у розмірі 20 грн.

64. Власність як економічна категорія проявляється через:

- а) право власності;
- б) відносини власності;
- в) володіння;
- г) розпорядження.

65. Власність як юридична категорія проявляється через:

- а) право власності;
- б) відносини власності;
- в) володіння;
- г) розпорядження.

66. Позбавлення суб'єкта права на володіння, користування і розпорядження певним об'єктом власності – це:

- а) привласнення;
- б) розпорядження;
- в) відчуження;
- г) володіння.

67. З перерахованого оберіть об'єкт державної власності:

- а) ліфт у будинку;
- б) повітря;

- в) склад військової зброї;
- г) мобільний телефон

68. Процес привласнення корисного ефекту від споживання благ виражає категорія:

- а) користування;
- б) розпорядження;
- в) управління;
- г) володіння.

69. Продаж автомобіля обов'язково спричиняє:

- а) зміну його власника;
- б) зміну розпорядника;
- в) зміну користувача;
- г) сукупність всіх вищезгаданих положень.

70. Тип власності, за якого об'єкти власності і отриманий дохід належать приватним особам, – це:

- а) одноосібна власність;
- б) суспільна власність;
- в) приватна власність;
- г) кооперативна власність.

71. Тип власності, за якого об'єкти власності і отриманий дохід належать суспільству, – це:

- а) загальнонародна власність;
- б) суспільна власність;
- в) приватна власність;
- г) державна власність.

72. Емісія цінних паперів – це:

- а) придбання цінних паперів першим власником;
- б) реалізація цінних паперів на вторинному фондовому ринку;
- в) розрахунки за укладеними угодами з цінними паперами;
- г) випуск цінних паперів.

73. Ціна рівноваги на ринку товарів – це:

- а) ціна, за якою виробники можуть реалізувати найбільшу кількість своєї продукції;
- б) ціна, що найбільш вигідна споживачам;
- в) ціна, при якій обсяг попиту дорівнює обсягу пропозиції;
- г) ціна, що покриває витрати виробників на виробництво товарів.

74. Попит на товар – це:

- а) кількість реалізованих товарів;
- б) бажання і можливість споживача придбати товар чи послугу;
- в) потреба покупця в будь-якому товарі;
- г) бажання людини придбати товар.

75. Закон пропозиції стверджує, що:

а) попит і пропозиція взаємопов'язані;
 б) підвищення пропозиції товару викликає зниження ціни на товар;
 в) зростання доходів населення викликає підвищення пропозиції;
 г) при інших рівних можливостях, підвищення ціни на товар викликає зростання обсягу пропозиції товару.

76. Зростання пропозиції призведе до:

- а) скорочення обсягу рівноваги та підвищення ціни рівноваги;
- б) надлишку товарів на ринку;
- в) зростання обсягу рівноваги та ціни рівноваги;
- г) зростання обсягу рівноваги та зниження ціни рівноваги.

77. Якщо ціна на ринку встановиться на рівні нижче ціни рівноваги, то:

- а) на ринку виникає надлишок товарів;
- б) підвищиться попит на товар;
- в) на ринку виникає дефіцит товарів;
- г) пропозиція товарів скоротиться.

78. На ринку товару X має місце ситуація перевиробництва. Можна очікувати, що:

- а) ціна зросте, попит зменшиться, пропозиція зменшиться;
- б) ціна знизиться, попит зросте, пропозиція зменшиться;
- в) ціна зросте, величина попиту знизиться, величина пропозиції зросте;
- г) ціна знизиться, величина попиту зросте, величина пропозиції зменшиться.

79. В якому з тверджень йде мова про зміну обсягу попиту:

- а) доходи населення зростають, внаслідок чого збільшується обсяг продажу ювелірних виробів;
- б) ціна автомобіля "Toyota" підвищується, тому збільшується обсяг продажу моделі "Chevrolet";
- в) метеорологи прогнозують холодну зиму, внаслідок чого збільшується обсяг продажу теплого одягу;
- г) підвищуються ціни на перукарські послуги, тому кількість клієнтів перукарень зменшується?

80. Визначте, яке з тверджень не належить до характеристики еластичного попиту на товар:

- а) коефіцієнт еластичності менший за одиницю;
- б) загальна виручка продавця зростає, якщо ціна зменшується;
- в) коефіцієнт еластичності більший за одиницю;
- г) покупці відносно чутливо реагують на зміну цін.

81. Ринкова пропозиція не відчуває впливу:

- а) збільшення кількості продавців на ринку;
- б) зниження податків;
- в) уподобання споживачів;
- г) збільшення цін на ресурси;
- д) вдосконалення технології.

82. Якщо товар став більш модним і одночасно зросли ціни на ресурси, які необхідні для його виробництва, то можна сказати напевне, що:

- а) ціна рівноваги зменшиться;
- б) обсяг рівноваги зменшиться;
- в) ціна рівноваги збільшиться;
- г) обсяг рівноваги збільшиться.

83. Пересування по кривій попиту товару А відбуватиметься, якщо зміняться:

- а) ціни на товари-замінники;
- б) доходи споживачів;
- в) ціна товару А;
- г) смаки споживачів.

84. Якщо коефіцієнт еластичності попиту за ціною дорівнює -2 , тоді у разі зниження ціни товару на 3%, обсяг попиту на товар:

- а) зменшиться на 6%;
- б) зменшиться на 2%;
- в) збільшиться на 6%;
- г) збільшиться на 2%.

85. Якщо зниження ціни на 10% призводить до зниження обсягу пропозиції на 5%, то ця пропозиція є:

- а) абсолютно еластичною;
- б) нееластичною;
- в) абсолютно нееластичною;
- г) еластичною.

86. Які з факторів не приведуть до зміщення кривої попиту на морозиво:

- а) дуже спекотне літо;
- б) падіння цін на молоко;
- в) збільшення чисельності населення країни;
- г) початок зими;
- д) всі фактори приведуть до зміщення кривої попиту?

87. Крива абсолютно нееластичного попиту представляє собою:

- а) криву лінію з від'ємним нахилом;
- б) пряму лінію з від'ємним нахилом;
- в) вертикальну лінію;
- г) горизонтальну лінію;
- д) криву лінію з додатним нахилом.

88. В якому з варіантів типи ринкових структур перераховані послідовно – від найбільш конкурентного ринку до найменш конкурентного:

- а) досконала конкуренція, олігополія, монополістична конкуренція, монополія;
- б) монополія, досконала конкуренція, олігополія, монополістична конкуренція;
- в) досконала конкуренція, монополістична конкуренція, олігополія,

монополія;

г) монополістична конкуренція, олігополія, досконала конкуренція, монополія?

89. Спільним для ринків досконалої та монополістичної конкуренції є:

а) виробництво однорідної продукції;

б) нецінова конкуренція;

в) відсутність вхідних бар'єрів для нових фірм;

г) нижча еластичність попиту на продукцію фірми, ніж за умов чистої монополії.

90. Олігополія – це ринкова структура, де оперує:

а) велика кількість конкуруючих фірм, що виробляють однорідну продукцію;

б) велика кількість конкуруючих фірм, що виробляють диференційовану продукцію;

в) невелика кількість конкуруючих фірм;

г) тільки єдина крупна фірма;

д) тільки один крупний покупець.

91. Характерною ознакою чистої монополії є те, що:

а) пропонуються диференційовані товари;

б) пропозиція виходить від групи виробників, окремі з яких мають переважаючу частку на ринку;

в) пропозиція виходить від кількох великих фірм;

г) на ринку присутній єдиний товаровиробник, продукція якого не має близьких замінників.

92. Монополістична конкуренція характеризується тим, що:

а) багато підприємців продають подібні товари, намагаючись надати їм унікальних властивостей;

б) на ринку продаються однотипні товари;

в) на ринку присутній єдиний товаровиробник;

г) на ринку домінує обмежена кількість товаровиробників.

93. Що з наведеного нижче є завданням функціонування державного сектору у ринковій економіці:

а) забезпечення отримання прибутку;

б) забезпечення виробництва суспільних товарів;

в) забезпечення самофінансування підприємств;

г) немає вірної відповіді?

94. Товар, що реалізується на товарній біржі, має бути:

а) диференційованим;

б) стандартизованим;

в) одиничним та унікальним;

г) дефіцитним.

95. Операції з купівлі-продажу цінних паперів здійснюються на:

- а) товарній біржі;
- б) біржі праці;
- в) фондовій біржі;
- г) валютній біржі.

96. Яка з операцій центрального банку збільшує пропозицію грошей в економіці?

- а) Центральний банк продає іноземну валюту населенню та комерційним банкам;
- б) центральний банк підвищує обов'язкову норму резервування;
- в) центральний банк купує державні цінні папери на відкритому ринку;
- г) центральний банк підвищує облікову процентну ставку.

97. Фінансові активи групують у грошові агрегати у відповідності з:

- а) рівнем їх доходності;
- б) нормою резервування;
- в) попитом на гроші;
- г) рівнем ліквідності.

98. Інтенсивне економічне зростання відбувається за рахунок:

- а) залучення до процесу виробництва додаткових ресурсів;
- б) скорочення кількості використовуваних факторів виробництва;
- в) залучення додаткових фінансових коштів;
- г) поліпшення використання задіяних у виробництві ресурсів.

99. Процес, за якого суспільне виробництво здійснюється зі зростанням масштабів, називається:

- а) просте відтворення;
- б) звужене відтворення;
- в) розширене відтворення;
- г) екстенсивне відтворення.

100. Які із перерахованих факторів відносяться до екстенсивних:

- а) підвищення продуктивності праці;
- б) підвищення фондівдачі;
- в) збільшення кількості робітників;
- г) збільшення матеріалоемності продукції.

1.2 ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

1. Підприємством є:

а) самостійний господарюючий суб'єкт, утворений об'єднанням підприємців для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг з метою задоволення особистих потреб та отримання прибутку;

б) самостійний господарюючий суб'єкт, утворений підприємцем для виробництва продукції та отримання прибутку;

в) самостійний господарюючий суб'єкт, утворений підприємцем або об'єднанням підприємців для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг з метою задоволення суспільних потреб та отримання прибутку.

2. Який нормативний документ визначає порядок державної реєстрації підприємств в Україні?

а) Господарський Кодекс України;

б) Закон України “Про підприємства в Україні”;

в) Закон України “Про господарські товариства”;

г) Закон України “Про підприємництво”;

д) Постанова Кабінету Міністрів України “Про порядок державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності”.

3. Яке з наведених нижче визначень найбільш повно визначає характеристику статуту підприємства?

а) зібрання правил, що регулюють внутрішню діяльність підприємства, її види та особливості;

б) зібрання правил, що регулюють відносини підприємства з іншими суб'єктами підприємницької діяльності та державою;

в) повне зібрання правил, які відповідають основним положенням Господарського Кодексу України та регулюють різноманітні сторони діяльності підприємства.

4. Головне завдання підприємства полягає у:

а) задоволенні потреб ринку з метою одержання прибутку, достатнього для забезпечення високої конкурентоспроможності підприємства;

б) ефективному використанні основних виробничих фондів та оборотних коштів;

в) підвищенні продуктивності праці й ефективному використанні системи мотивації праці;

г) підвищенні якості виготовлюваної продукції.

5. Первісна вартість основних засобів виробництва – це вартість:

а) у рік введення основних засобів у експлуатацію;

б) у рік переоцінки;

в) з урахуванням зносу за період експлуатації;

г) балансова за вирахуванням ліквідаційної вартості.

6 Відновна вартість основних засобів виробництва – це вартість:

- а) у рік введення основних засобів у експлуатацію;
- б) у рік переоцінки;
- в) з урахуванням зносу за період експлуатації.
- г) первісна або переоцінена за вирахуванням ліквідаційної вартості.

7. Вартість, що амортизується – це вартість:

- а) у рік введення основних засобів у експлуатацію;
- б) у рік переоцінки;
- в) з урахуванням зносу за період експлуатації;
- г) первісна або переоцінена за вирахуванням ліквідаційної вартості.

8 Залишкова вартість основних засобів виробництва – це вартість:

- а) у рік введення основних засобів у експлуатацію;
- б) у рік переоцінки;
- в) з урахуванням зносу за період експлуатації;
- г) первісна або переоцінена за вирахуванням ліквідаційної вартості.

9. Ліквідаційна вартість основних засобів виробництва – це:

- а) первісна вартість;
- б) відновна вартість;
- в) залишкова за строк експлуатації $t = T_e$;
- г) залишкова в кінці строку служби $t = T_{сл}$.

10. Фізичний знос I роду (виробничий) характеризує:

- а) створення нових засобів праці, які дешевші за діючі;
- б) втрата діючими засобами своїх первісних техніко-експлуатаційних якостей;
- в) створення нових засобів праці, більш продуктивних, довговічних;
- г) дія природних факторів.

11. Фізичний знос II роду (виробничий) характеризує:

- а) створення нових засобів праці, які дешевші за діючі;
- б) втрата діючими засобами своїх первісних техніко-експлуатаційних якостей;
- в) створення нових засобів праці, більш продуктивних, довговічних;
- г) дія природних факторів.

12. Моральний знос I роду характеризує:

- а) створення нових засобів праці, які дешевші за діючі;
- б) втрата діючими засобами своїх первісних техніко-експлуатаційних якостей;
- в) створення нових засобів праці, більш продуктивних, довговічних;
- г) дія природних факторів.

13. Моральний знос II роду характеризує:

- а) створення нових засобів праці, які дешевше діючих;
- б) втрата діючими засобами своїх первісних техніко-експлуатаційних якостей;

- в) створення нових засобів праці, більш продуктивних, довговічних;
- г) дія природних факторів.

14 Прямолінійний метод нарахування амортизації забезпечує:

- а) рівномірний розподіл амортизаційних відрахувань за роками експлуатації;
- б) залежить від обсягу виробництва продукції за кожний рік і терміну служби основних засобів;
- в) розрахунок амортизаційних відрахувань ведеться за подвійною нормою амортизації від залишкової вартості;
- г) залежить від норми амортизаційних відрахувань і залишкової вартості основних засобів;
- д) використовує в якості норм амортизації кумулятивний коефіцієнт.

15. Виробничий метод нарахування амортизації забезпечує:

- а) рівномірний розподіл амортизаційних відрахувань за роками експлуатації;
- б) залежить від обсягу виробництва продукції за кожний рік і терміну служби основних засобів;
- в) розрахунок амортизаційних відрахувань ведеться за подвійною нормою амортизації від залишкової вартості;
- г) залежить від норми амортизаційних відрахувань і залишкової вартості основних засобів;
- д) використовує в якості норм амортизації кумулятивний коефіцієнт.

16. Метод зменшення залишкової вартості забезпечує:

- а) рівномірний розподіл амортизаційних відрахувань за роками експлуатації;
- б) залежить від обсягу виробництва продукції за кожний рік і терміну служби основних засобів;
- в) розрахунок амортизаційних відрахувань ведеться за подвійною нормою амортизації від залишкової вартості;
- г) залежить від норми амортизаційних відрахувань і залишкової вартості основних засобів;
- д) використовує в якості норм амортизації кумулятивний коефіцієнт.

17. Метод прискореного зменшення залишкової вартості забезпечує:

- а) рівномірний розподіл амортизаційних відрахувань за роками експлуатації;
- б) залежить від обсягу виробництва продукції за кожний рік і терміну служби основних засобів;
- в) розрахунок амортизаційних відрахувань ведеться за подвійною нормою амортизації від залишкової вартості;
- г) залежить від норми амортизаційних відрахувань і залишкової вартості основних засобів;
- д) використовує в якості норм амортизації кумулятивний коефіцієнт.

18. Кумулятивний метод нарахування амортизації забезпечує:

- а) рівномірний розподіл амортизаційних відрахувань за роками експлуатації;
- б) залежить від обсягу виробництва продукції за кожний рік і терміну служби основних засобів;
- в) розрахунок амортизаційних відрахувань ведеться за подвійною нормою амортизації від залишкової вартості;
- г) залежить від норми амортизаційних відрахувань і залишкової вартості основних засобів;
- д) використовує в якості норм амортизації кумулятивний коефіцієнт.

19. Фондовіддача показує:

- а) випуск продукції на одиницю вартості основних засобів;
- б) вартість основних засобів на одиницю продукції;
- в) випуск продукції в одиницю часу в розрахунку на одного працівника;
- г) ступінь використання робочого часу;
- д) вартість основних засобів на одного працюючого.

20. Фондомісткість – це:

- а) випуск продукції на одиницю вартості основних засобів;
- б) вартість основних засобів на одиницю продукції;
- в) випуск продукції в одиницю часу в розрахунку на одного працівника;
- г) ступінь використання робочого часу.

21. Фондоозброєність – це:

- а) випуск продукції на одиницю вартості основних засобів;
- б) вартість основних засобів на одиницю продукції;
- в) випуск продукції в одиницю часу в розрахунку на одного працівника;
- г) ступінь використання робочого часу.

22. Оборотні виробничі фонди підприємства – це:

- а) сукупність матеріально-речових цінностей, що одноразово беруть участь у процесі виробництва і цілком переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції;
- б) частина виробничих фондів підприємства, що проходить три стадії кругообігу (грошову, виробничу і товарну) у кожному технологічному циклі виготовлення продукції;
- в) предмети та засоби праці, термін експлуатації яких не перевищує 1 рік;
- г) робочі машини та устаткування.

23. До оборотних виробничих фондів відноситься:

- а) продукція, що не пройшла всіх стадій обробки;
- б) запаси готової продукції на складі підприємства;
- в) кошти на поточному рахунку;
- г) обчислювальна техніка;
- д) усі відповіді правильні.

24. До складу нормованих оборотних засобів включають:

- а) кошти на поточному рахунку;
- б) витрати майбутніх періодів;
- в) відвантажену продукцію;
- г) кошти в касі підприємства;
- д) дебіторську заборгованість.

25. Які з перелічених елементів входять до складу ненормованих оборотних засобів:

- а) запаси тари і палива;
- б) витрати майбутніх періодів;
- в) готова продукція на складі підприємства;
- г) грошові кошти в касі підприємства.

26. Незавершене виробництво – це:

- а) незакінчена обробкою продукція на складі підприємства;
- б) вартість продукції з незакінченою обробкою, яка знаходиться на робочих місцях у цеху;
- в) витрати майбутніх періодів;
- г) незакінчена продукція: на робочому місці, у технічному контролі, транспортується;
- д) продукція відвантажена.

27. Яка з наведених відповідей правильна:

- а) незавершене виробництво входить до складу оборотних виробничих фондів;
- б) незавершене виробництво входить до складу фондів обігу;
- в) незавершене виробництво входить до складу засобів праці;
- г) незавершене виробництво входить до складу оборотних засобів;
- д) незавершене виробництво входить до складу основних засобів.

28. Структура оборотних засобів – це:

- а) їх склад за елементами;
- б) співвідношення між вартістю виробничих запасів і відвантаженою продукцією;
- в) питома вага кожного елемента у загальному обсязі оборотних засобів у відсотках;
- г) співвідношення між вартістю виробничих запасів і незавершеного виробництва;
- д) усі відповіді правильні.

29. Оборотність засобів обчислюється:

- а) тривалістю одного обороту в днях;
- б) кількістю оборотів за звітний період;
- в) величиною оборотних засобів, що припадають на одиницю реалізованої продукції;
- г) усі відповіді правильні;
- д) немає правильної відповіді.

30. Не нормується такий елемент оборотних засобів:

- а) витрати майбутніх періодів;
- б) виробничі запаси;
- в) грошові кошти на поточному рахунку;
- г) незавершене виробництво;
- д) готова продукція на складі підприємства.

31. Обсяг виробництва у звітному році складав 4800 тис. грн. середньорічний залишок оборотних засобів – 600 тис. грн. Кількість оборотів оборотних засобів і тривалість одного обороту відповідно складають:

- а) 10 оборотів і 36 днів;
- б) 8 оборотів і 45 днів;
- в) 6 оборотів і 60 днів;
- г) 4 обороти і 90 днів;
- д) немає правильної відповіді.

32. За умов норми запасів основних матеріалів 30 днів і річної потреби в них у розмірі 5400 тис. грн. норматив оборотних засобів в основних матеріалах складає:

- а) 180 тис. грн.;
- б) 360 тис. грн.;
- в) 450 тис. грн.;
- г) 540 тис. грн.;
- д) 900 тис. грн.

33. Які показники характеризують ефективність використання оборотних фондів підприємства:

- а) обіговість;
- б) коефіцієнт оновлення;
- в) коефіцієнт оборотності;
- г) коефіцієнт вибуття;
- д) тривалість виробничого циклу.

34. Виручка від реалізації за рік склала 2 млн. грн., повна собівартість випуску – 960 тис. грн., оборотні кошти становили 350 тис. грн. Яким за таких даних буде коефіцієнт оборотності:

- а) 1,25;
- б) 4;
- в) 2,97;
- г) 6;
- д) не можливо за наведеними даними визначити показник.

35. Що характеризує соціальна структура персоналу:

- а) сукупність груп, класифікованих по соціальним ознакам (вік, освіта, сімейний стан);
- б) кількісно-професійний склад персоналу, розміри оплати праці і фонд заробітної плати працівників;

в) склад і розподіл творчих, комунікативних і поведінських ролей між окремими працівниками;

г) класифікацію працівників в залежності від виконуваних функцій.

36. Оберіть правильне визначення кваліфікації працівника:

а) ступінь і вид професійної підготовки працівника, наявність спеціальних знань, умінь та навичок для виконання певної роботи;

б) певний вид трудової діяльності, яку виконує працівник на підприємстві;

в) рівень практичних навичок та умінь працівника;

г) спеціальні знання, уміння та навички працівника для виконання певної роботи на посаді.

37. Який перелік визначає штатну структуру персоналу:

а) кількісно-професійний склад персоналу, розміри оплати праці і фонд заробітної плати працівників;

б) склад і розподіл творчих, комунікативних і поведінських ролей між окремими працівниками;

в) класифікацію працівників в залежності від виконуваних функцій;

г) сукупність груп, класифікованих по соціальним ознакам (вік, освіта, сімейний стан).

38. Рівень кваліфікації працівника визначається:

а) кваліфікаційною комісією;

б) тарифно-кваліфікаційним довідником;

в) адміністрацією підприємства;

г) при прийомі на роботу.

39. Професія – це:

а) певний вид трудової діяльності на підприємстві;

б) теоретичні та практичні знання певної роботи;

в) рівень спеціальних знань певної роботи;

г) рівень практичних навичок певної роботи.

40. Суміжна професія – це:

а) одночасне виконання трудових функцій різних професій;

б) виконання трудових функцій на суміжних підприємствах;

в) виконання трудових функцій на суміжних виробництвах;

г) все вищеназване.

41. Кваліфікацію працівника визначає:

а) рівень спеціальних знань та вмінь працівника;

б) певний вид трудової діяльності на підприємстві;

в) рівень практичних навичок працівника;

г) все вищеназване.

42. Низка відносно відокремлених функцій, пов'язаних з виконанням певного, відносно невеликого кола обов'язків:

а) спеціальність;

- б) професія;
- в) кваліфікація;
- г) посада.

43. Ступінь професійної підготовки, необхідної для виконання певних трудових функцій – це:

- а) посада;
- б) професія;
- в) спеціальність;
- г) кваліфікація.

44. Сукупність прав і обов'язків працівника, що визначається його трудовими функціями і межами компетентності – це:

- а) посада;
- б) професія;
- в) спеціальність;
- г) кваліфікація.

45. Робітники, молодший обслуговуючий персонал, службовці, інженерно-технічні працівники – це:

- а) функціональні групи працівників;
- б) групи професій персоналу організації;
- в) кваліфікація персоналу;
- г) спеціальності персоналу в організації.

46. Яким показником визначається сума спискового складу персоналу за всі дні місяця, включаючи вихідні і святкові дні, поділена на кількість календарних днів за місяць:

- а) середньоспискова чисельність персоналу;
- б) спискова чисельність персоналу;
- в) явочний склад персоналу;
- г) норми часу.

47. До якої категорії належать працівники, що прийняті на роботу без встановлення конкретного терміну роботи:

- а) постійні;
- б) сезонні;
- в) тимчасові;
- г) немає вірної відповіді.

48. Після підвищення цін на товари та послуги на 12% випуск продукції бісквітної фабрики зріс на 25%. Чисельність робітників при цьому спочатку зросла на 11%, а потім зменшилася на 1/4. Це означає, що продуктивність праці за даний період:

- а) зросла на 8,96%;
- б) зросла на 50,15%;
- в) зросла на 45%;
- г) зросла на 42%.

49. Сукупність окремих груп працівників, які об'єднані за певною ознакою, складає:

- а) облікову чисельність працівників;
- б) явочну чисельність працівників;
- в) статистичну структуру персоналу;
- г) структуру персоналу.

50. Головним чинником приросту обсягу продукції є:

- а) збільшення обсягу продукції;
- б) підвищення продуктивності праці;
- в) збільшення кількості працівників;
- г) зниження продуктивності праці.

51. Якщо в році робочих 252 дні, регламентовані втрати 12%, то коефіцієнт використання номінального фонду робочого часу становить:

- а) 0,92;
- б) 0,88;
- в) 0,94;
- г) 0,85.

52. За допомогою методу прямого рахунку обчислюють:

- а) можливе збільшення чисельності персоналу під впливом конкретних організаційних і технічних заходів;
- б) можливе зменшення чисельності персоналу під впливом матеріально-технічних чинників;
- в) вплив зовнішніх факторів, що залежать від підприємства;
- г) вплив внутрішніх факторів, що не залежать від обсягів господарської діяльності.

53. Фонд прямої заробітної плати обчислюють як:

- а) різницю фонду заробітної плати за відрядними розцінками робітників-відрядників і тарифного фонду зарплати погодинних робітників;
- б) різницю тарифного фонду зарплати погодинних робітників і фонду заробітної плати за відрядними розцінками робітників;
- в) добуток фонду заробітної плати за відрядними розцінками робітників-відрядників і тарифного фонду зарплати погодинних робітників;
- г) суму фонду заробітної плати за відрядними розцінками робітників-відрядників і тарифного фонду зарплати погодинних робітників.

54. Доплата за роботу в святкові дні планується для:

- а) державних підприємств;
- б) приватних підприємств;
- в) безупинних виробництв;
- г) усі відповіді правильні.

55. Відношення планового годинного фонду заробітної плати до запланованих людино-годин роботи – це:

- а) середньорічна заробітна плата;
- б) середньомісячна заробітна плата;

- в) середньоденна заробітна плата;
- г) середньогодинна заробітна плата.

56. Правильне співвідношення типів зростання продуктивності праці й заробітної плати досягається за рахунок:

- а) мінімального використання всіх резервів зростання продуктивності праці й збільшення на цій основі трудозатрат;
- б) максимального використання всіх резервів зростання продуктивності праці й зменшення на цій основі трудозатрат;
- в) оптимального використання всіх резервів зростання продуктивності праці;
- г) оптимального використання всіх резервів зростання продуктивності праці й зменшення на цій основі трудозатрат.

57. При відрядній формі оплата праці проводиться за:

- а) нормами і розцінками, встановленими за розрядом виконуваних робіт;
- б) тарифною сіткою;
- в) штатним розкладом підприємства;
- г) штатним розкладом плюс преміальні.

58. Основна заробітна плата – це:

- а) будь-який заробіток, що залежить від результатів праці працівника і визначається тарифними ставками, розцінками, посадовими окладами;
- б) встановлений державою розмір зарплати нижче якого не може здійснюватись оплата за фактично виконану роботу;
- в) будь-який заробіток, що за трудовим договором оплачується працівникові за виконану роботу та надані послуги;
- г) оплата за фактичний обсяг випущеної продукції або за фактично відпрацьований час.

59. Заробіток працівника, що розраховується шляхом перемноження кількості одиниць виробленої продукції та розцінки за одиницю продукції є заробіток при:

- а) відрядно прогресивній системі;
- б) прямій відрядній системі;
- в) непрямій системі;
- г) відрядно-преміальній системі.

60. До сфери державного регулювання оплати праці згідно чинного законодавства належить регулювання:

- а) мінімальної заробітної плати;
- б) оплати праці в організаціях, що фінансуються з бюджету;
- в) розмірів посадових окладів керівників державних підприємств;
- г) усі наведені відповіді правильні.

61. До погодинної форми оплати праці належить:

- а) акордна;
- б) непряма відрядна;
- в) відрядно-преміальна;

г) жодна з наведених форм не належить.

62. Тарифна система оплати праці працівників включає:

- а) тарифні ставки, тарифно-кваліфікаційний довідник;
- б) тарифні ставки, тарифні сітки, тарифно-кваліфікаційний довідник, схему посадових окладів;
- в) тарифні ставки, посадові оклади;
- г) тарифні ставки, тарифні сітки;
- д) тарифно-кваліфікаційний довідник, тарифні ставки, преміальне положення.

63. Мінімальна заробітна плата – це:

- а) будь-який заробіток, що залежить від результатів праці працівника і визначається тарифними ставками, розцінками, посадовими окладами;
- б) це встановлений законом мінімальний розмір оплати праці за виконану працівником місячну (годинну) норму праці;
- в) будь-який заробіток, що за трудовим договором виплачується працівникові за виконану роботу чи надані послуги;
- г) це частина основної заробітної плати.

64. Відрядна форма оплати праці не включає:

- а) пряму відрядну;
- б) відрядно-преміальну;
- в) відрядно-прогресивну;
- г) посадові оклади.

65. Основна (тарифна) частина заробітної плати працівників залежить від:

- а) результатів його праці;
- б) рівня його кваліфікації;
- в) складності робіт, що ним виконуються;
- г) результатів господарської діяльності підприємства, на якому він працює.

66. До прямих належать витрати, які:

- а) здійснюються регулярно;
- б) є постійними;
- в) безпосередньо відносяться на окремі види виробів;
- г) не залежать від номенклатури продукції;
- д) обчислюються за встановленими нормами.

67. До непрямих належать витрати, які:

- а) здійснюються періодично;
- б) змінюються в часі;
- в) залежать від номенклатури продукції;
- г) не відносяться безпосередньо на окремі види виробів у багатопродуктовому виробництві;
- д) обчислюються на основі їх динаміки за минулі періоди.

68. Зі зменшенням обсягу виробництва частка постійних витрат у

загальній їх сумі:

- а) зменшується;
- б) збільшується;
- в) залишається незмінною;
- г) змінюється залежно від конкретних умов;
- д) спочатку зменшується, а згодом зростає.

69. Змінні витрати – це витрати, величина яких:

- а) змінюється на одиницю продукції внаслідок НТП;
- б) залежить від продуктивності праці;
- в) нестабільна у часі;
- г) залежить від обсягу виробництва;
- д) залежить від номенклатури продукції, що виготовляється.

70. До постійних належать витрати, величина яких:

- а) однакова для різних видів продукції;
- б) не залежить від обсягу продукції в межах даної виробничої потужності;
- в) постійна на одиницю продукції;
- г) має незмінні норми на тривалий час;
- д) постійно зростає.

71. Повна собівартість кінцевої (товарної) продукції підприємства за певний період:

- а) завжди відповідає кошторису основної діяльності;
- б) завжди менша за кошторис основної діяльності;
- в) завжди більша за кошторис основної діяльності;
- г) менша (більша) за кошторис основної діяльності або відповідає йому залежно від динаміки списання витрат;
- д) не пов'язана з кошторисом основної діяльності.

72. Середня повна собівартість одиниці продукції визначається:

- а) нормами прямих витрат на одиницю продукції;
- б) величиною постійних (непрямих) витрат за певний період;
- в) обсягом виробництва продукції;
- г) правильними є відповіді а), б);
- д) правильними є відповіді а), б), в).

73. Основним об'єктом калькулювання на виробничому підприємстві є:

- а) внутрішні транспортні послуги;
- б) ремонтні роботи;
- в) продукція, що виготовляється для продажу на ринку;
- г) інструмент власного виробництва;
- д) операції контролю якості продукції.

74 У разі визначення собівартості продукції за виробничими витратами операційний прибуток обчислюється як різниця між доходом від продажу і:

- а) собівартістю виготовленої продукції;
- б) собівартістю виготовленої продукції та адміністративними витратами;
- в) собівартістю виготовленої продукції та витратами на збут;

г) собівартістю реалізованої продукції та витратами на збут;

д) собівартістю реалізованої продукції, адміністративними витратами і витратами на збут.

75. В однопродуктовому виробництві з коротким виробничим циклом собівартість одиниці продукції визначається:

а) діленням усіх витрат за певний період на обсяг виробництва продукції за цей же період;

б) безпосереднім обчисленням прямих витрат і розподілом за певною базою непрямих витрат;

в) розподілом усіх витрат пропорційно кількості машино-годин;

г) розподілом усіх витрат пропорційно основній заробітній платі виробничих робітників;

д) розподілом усіх витрат пропорційно цінам продажу продуктів.

76. Розподіл загальновиробничих витрат пропорційно основній заробітній платі виробничих робітників за умов різного рівня механізації робіт призводить до:

а) зниження собівартості трудомістких виробів;

б) завищення собівартості трудомістких виробів;

в) точного розподілу зазначених витрат;

г) завищення собівартості машиномістких виробів;

д) зниження собівартості машиномістких виробів.

77. У сумісному (комплексному) виробництві внаслідок виконання одного технологічного процесу одержують два кінцевих продукти: один – рідина, другий – газ. Спільні витрати на виготовлення цих продуктів можна розподілити між ними пропорційно:

а) обсягу продукції в натуральному вимірі;

б) обсягу продукції в цінах продажу;

в) обсягу продукції в нормо-годинах;

г) зарплаті основних робітників;

д) матеріальним витратам.

78. Найобґрунтованішим методом обчислення витрат на утримання та експлуатацію машин і устаткування на одиницю продукції у багатопродуктовому виробництві є їх розподіл пропорційно:

а) основній зарплаті виробничих робітників;

б) прямим витратам;

в) кошторисним ставкам витрат на одну машино-годину;

г) трудомісткості продукції;

д) прямим матеріальним витратам.

79. У період освоєння виробництва нових складних виробів їх собівартість:

а) знижується рівномірно (лінійно) в міру зростання кількості виробів від початку їх освоєння;

б) знижується на ту саму відносну величину за подвоєння кількості виробів від початку їх освоєння;

- в) рівномірно підвищується;
- г) залишається незмінною;
- д) не має певної закономірності динаміки.

80. Метод визначення фактичної собівартості замовленням застосовується у виробництві:

- а) масовому;
- б) серійному;
- в) індивідуальному;
- г) потоковому;
- д) сукупному (комплексному).

81. Маржинальний прибуток – це:

- а) виручка (дохід) від продажу продукції;
- б) різниця між виручкою і змінними витратами;
- в) різниця між виручкою і постійними витратами;
- г) різниця між виручкою і загальними (сукупними) витратами;
- д) сума заробітної плати та операційного прибутку.

82. У точці беззбитковості маржинальний прибуток дорівнює:

- а) виручці від продажу продукції (доходу);
- б) операційному прибутку;
- в) постійним витратам;
- г) нулю;
- д) змінним витратам.

83. За зміни обсягу виробництва і продажу операційний прибуток змінюється:

- а) на величину маржинального прибутку;
- б) пропорційно зміні обсягу продажу;
- в) на величину змінних витрат;
- г) на величину відносного зменшення постійних витрат;
- д) на величину зміни загальних витрат.

84. У поточному періоді підприємство виробляє і продає продукції на 400 тис. грн. за змінних витрат у сумі 240 тис. грн. У наступному періоді передбачається збільшити обсяг виробництва і продажу продукції на 100 тис. грн. Завдяки цьому приріст прибутку в гривнях становитиме:

- а) 100000;
- б) 50 000;
- в) 20 000;
- г) 30000;
- д) 40 000.

85. Підприємство виробляє і продає продукції на 200 000 грн., його загальні витрати становлять 150 000 грн., у тому числі постійні – 50 000 грн. Коефіцієнт безпеки операційної діяльності становить:

- а) 1,0;
- б) 0,25;

- в) 0,75;
- г) 0,5;
- д) 0,3.

86. Для стимулювання, продажу продукції підприємство переводить оплату агентів зі збуту з погодинної (окладної) системи на комісійну (у відсотках до обсягу продажу). Внаслідок цього точка беззбитковості:

- а) зросте;
- б) не зміниться;
- в) знизиться;
- г) не можна точно сказати;
- д) може змінитися залежно від низки інших факторів.

87. Характер виробництва (матеріалоємне, трудоємне, фондоємне) можна проаналізувати на основі:

- а) статей витрат;
- б) елементів витрат;
- в) прямих витрат;
- г) основних витрат.

88. Залежно від способу віднесення на собівартість окремих видів продукції розрізняють витрати:

- а) постійні;
- б) накладні;
- в) прямі і непрямі;
- г) продуктивні.

89. Залежно від змін під впливом обсягу продукції розрізняють витрати:

- а) основні;
- б) змінні і у мовно-постійні;
- в) накладні;
- г) прямі.

90. До прямих не відносяться витрати:

- а) на сировину і матеріали;
- б) на заробітну плату основних робітників;
- в) на паливо і енергію на технологічні цілі;
- г) загальновиробничі витрати.

91. У виробничу собівартість не включаються витрати підприємства на:

- а) сировину і матеріали;
- б) заробітну плату основних робітників;
- в) утримання і експлуатацію устаткування;
- г) збут продукції.

92. Товарна продукція – це:

- а) частина валової продукції, яка вже реалізована;
- б) грошовий дохід від реалізації товарів та послуг за вирахуванням витрат на реалізацію;

в) сумарна вартість товарів рослинництва, тваринництва та допоміжних галузей за мінусом платежів до бюджету та за кредит;

г) кількість продукції в натуральному вигляді, призначена до реалізації.

93. Знайдіть правильне визначення економічної сутності прибутку:

а) прибуток – це частина реалізованого додаткового продукту;

б) прибуток – це частина реалізованого необхідного продукту;

в) прибуток – це фінансовий результат основної діяльності підприємства;

г) прибуток – це фінансовий результат основної та інших видів діяльності підприємства;

д) прибуток – це кошти, отримані від фінансових інвестицій.

94. Назвіть фактори, що не впливають на обсяг прибутку від реалізації товарної продукції:

а) зниження собівартості товарної продукції;

б) зміна обсягу нарахованих амортизаційних відрахувань;

в) підвищення ставок акцизного збору;

г) скорочення залишків нереалізованої продукції на кінець року.

95. Знайдіть правильне визначення економічної сутності рентабельності:

а) абсолютна сума отриманого балансового прибутку;

б) абсолютна сума отриманого валового прибутку;

в) рівень дохідності підприємства;

г) прибутковість продукції;

д) перевищення виручки від реалізації продукції над її собівартістю.

96. Як визначається прибуток, який підлягає оподаткуванню:

а) з валового доходу потрібно відняти ПДВ, акцизний збір і валові витрати платника за звітний період;

б) це різниця між валовими доходами і валовими витратами платника за звітний період;

в) це різниця між скоригованим валовим доходом і валовими витратами та амортизаційними відрахуваннями;

г) немає правильної відповіді.

97. Що є прибутком від реалізації продукції:

а) грошові надходження від реалізації продукції;

б) грошове вираження вартості товару;

в) різниця між вартістю реалізованої продукції та її повною собівартістю;

г) валовий дохід.

98. Рівень рентабельності продукції визначається:

а) відношенням балансового прибутку до обсягу реалізованої продукції;

б) процентним відношенням прибутку від реалізації продукції до повної собівартості;

в) відношенням чистого доходу до середньої вартості майна підприємства;

г) відношенням прибутку до середньої вартості основних засобів та матеріальних оборотних засобів.

99. Основною умовою одержання підприємством прибутку є:

- а) перевищення грошової виручки над витратами;
- б) забезпечення господарської діяльності виробничих підрозділів;
- в) будівництво елементів соціальної інфраструктури;
- г) утримання соціальних закладів.

100. Що є основною метою діяльності підприємства:

- а) раціональне використання землі;
- б) оновлення і модернізація устаткування;
- в) одержання максимального прибутку;
- г) виробництво якісної продукції.

2 ПРИКЛАДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ТИПОВИХ ЗАВДАНЬ

Задача 1. Підприємство за один робочий день може виготовити 150 кг печива або 220 кг зефіру. Необхідно:

- 1) побудувати тижневу криву виробничих можливостей підприємства;
- 2) визначити альтернативну вартість виробництва 1 кг печива;
- 3) визначити альтернативну вартість виробництва 1 кг зефіру;
- 4) показати, як зміститься крива виробничих можливостей підприємства, якщо в результаті придбання нової прогресивної технології виробництва печива його денне виробництво буде становити 180 кг. Як це вплине на величину альтернативної вартості печива?

Розв'язок:

1) Крива виробничих можливостей (КВМ) для даного підприємства повинна будуватися в системі координат “Печиво – Зефір”. Для цього треба визначити характерні точки для КВМ. Нехай підприємство працює 5 днів у тиждень. Якщо всі ресурси (весь тиждень) підприємство спрямовує на виробництво лише печива, відмовляючись від виробництва зефіру, то максимальна кількість печива складе $150 \cdot 5 = 750$ кг (точка А, рисунок 2.1). Якщо всі ресурси (весь тиждень) підприємство спрямовує на виробництво лише зефіру, відмовляючись від виробництва печива, то максимальна кількість зефіру складе $220 \cdot 5 = 1100$ кг (точка В на рисунку 2.1).

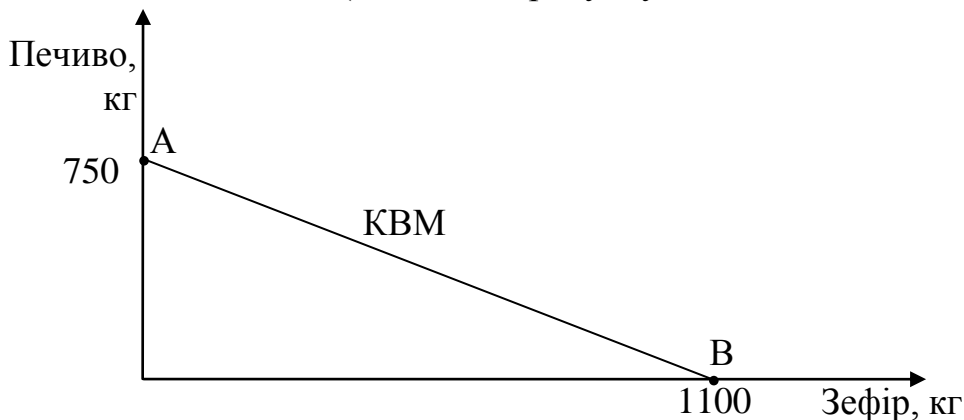

Рисунок 2.1 – Крива виробничих можливостей підприємства

2) Альтернативна вартість печива ($AB_{\text{печ}}$) показує від якої кількості зефіру повинно відмовитись підприємство заради збільшення виробництва печива на один кілограм. Оскільки діє пропорція 750 кг печива = 1100 кг зефіру, то $AB_{\text{печ}} = 1100:750 = 1,47$ кг зефіру.

3) Альтернативна вартість зефіру ($AB_{\text{зеф}}$) показує від якої кількості печива повинно відмовитись підприємство заради збільшення виробництва зефіру на один кілограм. Оскільки діє пропорція 1100 кг зефіру = 750 кг печива, то $AB_{\text{зеф}} = 750:1100 = 0,68$ кг печива.

4) Впровадження нової технології виробництва зміщує КВМ підприємства праворуч, тобто характеризує розширення виробництва (рисунок 2.2).

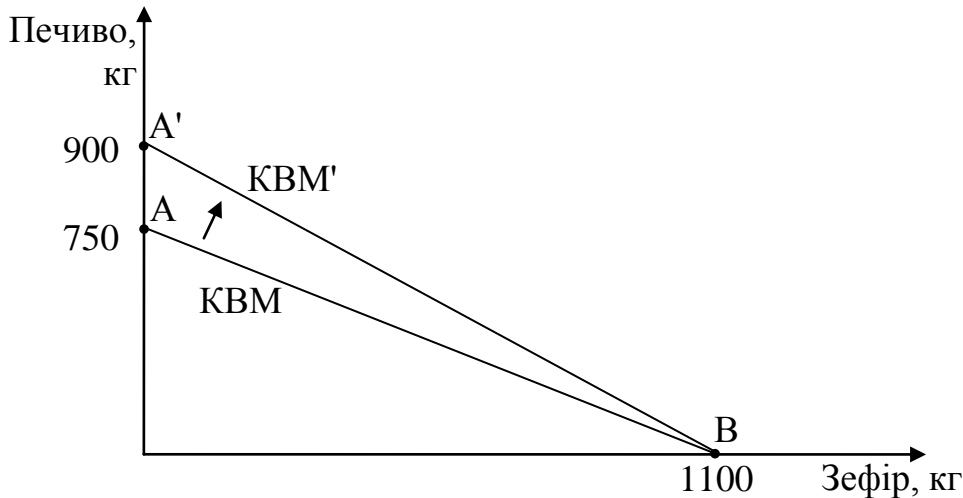

Рисунок 2.2 – Зсув кривої виробничих можливостей підприємства внаслідок придбання нової прогресивної технології

За нових умов, альтернативна вартість печива ($AB'_{\text{печ}}$) становитиме 900 кг печива = 1100 кг зефіру, то $AB'_{\text{печ}} = 1100:900 = 1,22$ кг зефіру.

Відповідь: альтернативна вартість печива становить 1,47 кг зефіру, а альтернативна вартість зефіру – 0,68 кг печива. Впровадження нової технології виробництва призведе до зниження альтернативної вартості печива до рівня 1,22 кг зефіру.

Задача 2. Економіка умовної країни має в розпорядженні 200 одиниць ресурсу, необхідного для виробництва двох видів товарів: А та В. Держава розподіляє ресурс між трьома виробниками таким чином, що 1-й отримує 20%, а 2-й – 50% від загальної кількості ресурсів.

Підприємства використовують індивідуальні технології різної продуктивності, що дозволяє з одиниці ресурсу першому підприємству виготовляти 4 одиниці товару А або 10 одиниці товару В, другому підприємству виготовляти 3 одиниці товару А або 9 одиниці товару В, третьому підприємству виготовляти 2 одиниці товару А або 8 одиниці товару В.

В результаті зростання попиту на товар А урядом було прийнято рішення перерозподілити ресурси найменш ефективного виробника товару А між іншими підприємствами у пропорції 3:2 відповідно до рівня їх ефективності.

Визначити:

- побудуйте КВМ країни та покажіть її зміщення в результаті запропонованих дій уряду;
- оцініть відсоткову зміну альтернативної вартості виробництва останніх 200 одиниць товару А за нових умов порівняно з початковими умовами.

Розв'язок:

Визначимо індивідуальну альтернативну вартість та обсяги виробництва

товарів А та В (таблиця 2.1) за початкових умов.

Таблиця 2.1 – Індивідуальна альтернативна вартість та обсяги виробництва товарів А та В за початкових умов

	Під-во №1	Під-во №2	Під-во №3	Разом
Кількість ресурсів, од. ресурсу	40	100	60	200
Максимальний обсяг виробництва тов. А	160	300	120	580
Максимальний обсяг виробництва тов. В	400	900	480	1780
Альтернативна вартість тов. А	2,5	3	4	–
Альтернативна вартість тов. В	0,4	0,33	0,25	–

Побудуємо КВМ за початкових умов (рисунок 2.3).

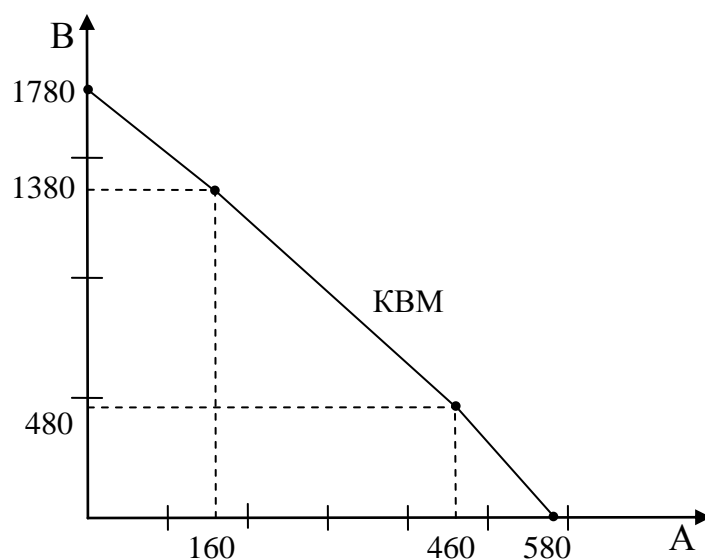

Рисунок 2.3 – КВМ країни за початкових умов

Відповідно до значення альтернативної вартості товару А найнижчу ефективність має підприємство №3 (альтернативна вартість товару А становить 4 одиниці товару В), а найвищу ефективність – підприємство №1 (альтернативна вартість товару А становить 2,5 одиниці товару В).

В результаті перерозподілу ресурсів індивідуальна альтернативна вартість та обсяги виробництва набувають значення (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2 – Індивідуальна альтернативна вартість та обсяги виробництва товарів А та В за нових умов

	Під-во №1	Під-во №2
Кількість ресурсів, од. рес-су	40 + 36	100 + 24
Максимальний обсяг виробництва тов. А	160 + 144 = 304	300 + 72 = 372
Максимальний обсяг виробництва тов. В	400 + 360 = 760	900 + 216 = 1116
Альтернативна вартість тов. А	2,5	3
Альтернативна вартість тов. В	0,4	0,33

Альтернативна вартість виробництва останніх 200 одиниць товару А за

початкових умов (з 380 до 580 одиниць): $80 \cdot 3 + 120 \cdot 4 = 720$ одиниць товару В.

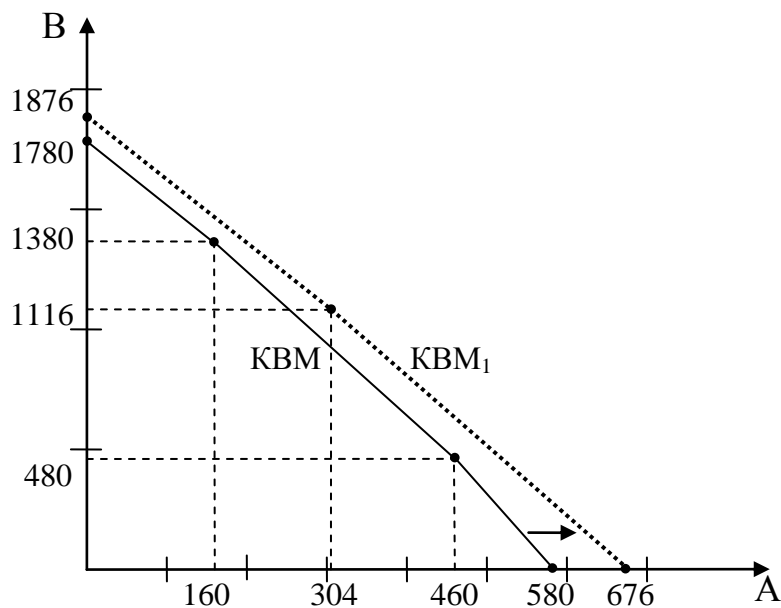

Рисунок 2.4 – Зміщення КВМ країни в результаті перерозподілу ресурсів

Альтернативна вартість виробництва останніх 200 одиниць товару А за нових умов (з 476 до 676 одиниць): $200 \cdot 3 = 600$ одиниць товару В.

Відповідь: альтернативна вартість виробництва останніх 200 одиниць товару А в результаті перерозподілу ресурсів між виробниками зменшилась на $120:720 = 0,167$ (16,7%).

Задача 3. Загальна чисельність населення країни становить 10 млн. чоловік. На основі даних таблиці 2.3 про величину середньорічного доходу побудуйте криву Лоренца для країни, оцініть рівень диференціації доходів населення.

Таблиця 2.3 – Середньорічний дохід на одну особу за групами населення

Номер групи	Чисельність населення, млн. чол.	Середньорічний дохід на одну особу, тис. грн. / чол.
I	2	10,0
II	2	19,5
III	2	27,0
IV	2	35,0
V	2	200,0

Розв'язок:

Оскільки крива Лоренца взаємопов'язує частку доходу, котру отримує певна група населення з її питомою вагою у загальній чисельності населення. Тому для побудови кривої Лоренца необхідно визначити для кожної групи частку у чисельності населення та частку у доходах (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4 – Розподіл доходів за групами населення

Номер групи	Частка у загальній чисельності населення, %	Частка у чисельності населення наростаючим підсумком, %	Сумарні доходи групи, млрд. грн.	Частка у загальних доходах, %	Частка у доходах наростаючим підсумком, %
1	20	20	20	3,4	3,4
II	20	40	39	6,7	10,1
III	20	60	54	9,3	19,4
IV	20	80	70	12,0	31,4
V	20	100	400	68,6	100
Разом	100	–	583	100	–

На основі розрахованих даних, що наведені в колонках 3 та 6 таблиці 2.4 побудуємо криву Лоренца (рисунок 2.5).

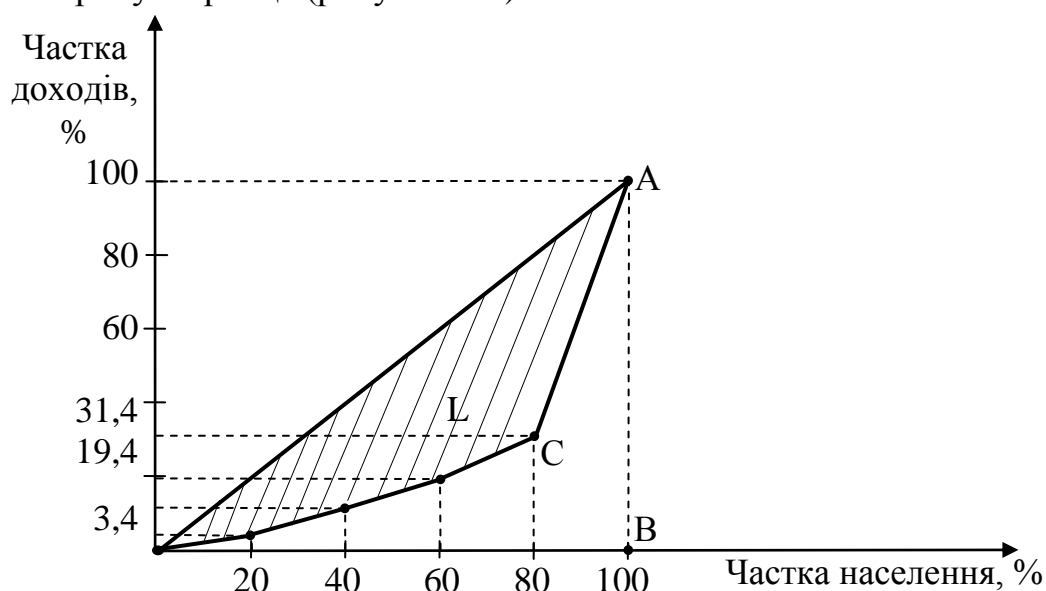

Рисунок 2.5 – Крива Лоренца

Крива ОСА характеризує фактичний стан розподілу доходів, оскільки вона значно більше наближена до лінії ОВ (характеризує стан абсолютної несправедливості у розподілі доходів), аніж до лінії ОА (характеризує стан абсолютної справедливості у розподілі доходів), то можна зазначити, що для аналізованої країни характерною є соціальна нерівність у розподілі доходів і значна диференціація населення за цією ознакою.

Задача 4. У три однакових за площею ділянки землі вкладено рівновеликі за сумою капітали – по 200 гр. од. Середня норма прибутку в сільському господарстві – 20%. З першої ділянки одержано врожай 10 одиниць, з другої – 15 одиниць, з третьої – 20 одиниць.

1. Визначити диференційну ренту I роду.

2. Визначити диференційну ренту II роду, якщо в другу ділянку було додатково вкладено для інтенсифікації ще 150 гр. од. і одержано додатково 12 одиниць продукції.

Яка загальна сума ренти буде одержана на другій ділянці?

Розв'язок:

1) Суспільна вартість сільськогосподарської продукції визначається за умовами найгіршого товаровиробника. У власника ділянки №1 урожайність найнижча, і тому його індивідуальні витрати виробництва дорівнюють суспільним. Отже, ринкова ціна на продукцію всіх сільськогосподарських виробників буде визначатись за його умовами. Після реалізації продукції він покриває лише свої витрати й отримує нормальний середній прибуток (у відповідності до середньої норми прибутку). На гіршій ділянці (№1) додаткового доходу понад середній прибуток не створюється, отже диференційна рента не утворюється.

Як бачимо на середній (№2) та кращій (№3) ділянках урожайність вища. Це означає, що власники цих ділянок, продаючи урожай, отримують додатковий продукт у вигляді диференційної ренти I роду.

Визначимо суспільну вартість, тобто ціну одиниці продукції:

$$Ц = \frac{200}{10} \cdot 1,2 = 24 \text{ гр. од./од.}$$

На основі ціни продукції та врожайності ділянок визначимо суму виручки і прибутку для кожної ділянки (таблиця 2.5).

Таблиця 2.5 – Розрахунок диференційної ренти I роду, гр. од.

Ділянка	Виручка	Прибуток	Диференційна рента I роду
№1	$10 \cdot 24 = 240$	$240 - 200 = 40$	0
№2	$15 \cdot 24 = 360$	$360 - 200 = 160$	$160 - 40 = 120$
№3	$20 \cdot 24 = 480$	$480 - 200 = 280$	$280 - 40 = 240$

2) Диференційна рента II роду являє собою додатковий чистий прибуток, отриманий за рахунок штучного підвищення родючості ділянки. Для розрахунку диференційної ренти II роду необхідно визначити прирощення прибутку, що утворюється за рахунок додаткових капіталовкладень. Оскільки в результаті додаткового вкладання 150 гр. од. капіталу у другу ділянку, прирощення обсягу виробництва склало 12 одиниць продукції, то додаткова виручка складе: $TR' = 12 \cdot 24 = 288$ гр. од.

Диференційна рента II роду відповідно буду становити:

$$ДР II_2 = 288 - 150 \cdot 1,2 = 108 \text{ гр. од.}$$

Відповідь: диференційна рента I роду становить для першої ділянки 0 гр. од., для другої – 120 гр. од., для третьої – 240 гр. од. Диференційна рента II роду становить для другої ділянки 108 гр. од. Загальна сума ренти для другої ділянки буде становити 228 гр. од.

Задача 5. Працюючи за суспільно-нормальних умов праці кондитер за 8

годин робочого часу виготовляє 16 виробів загальною вартістю 80 гр. од.

Визначити:

а) вартість одиниці товару та денного обсягу продукції;

а) як зміниться вартість одиниці товару та денного обсягу продукції, якщо в результаті підвищення рівня кваліфікації, продуктивність праці даного кондитера зросте в 2 рази.

Розв'язок:

Кожен товар має певну величину вартості. Природною мірою величини вартості товару є робочий час. Розрізняють індивідуальний та суспільно-необхідний робочий час.

Суспільно-необхідний робочий час – це витрати часу, за якими виготовляється більшість продукції, або з якими працює переважна частка товаровиробників; індивідуальний – час, який витрачається на виробництво товару окремим товаровиробником.

Вартість товару визначається кількістю суспільно-необхідного часу (праці) витраченої на виробництво продукту. Виробники, у котрих індивідуальний час співпадає з суспільно-необхідним, працюють за суспільно-нормальних умов праці.

За початкових умов вартість денної продукції ($V_{\text{ден}}$) становила 80 гр. од., отже вартість одиниці товару ($V_{\text{од}}$) складала:

$$V_{\text{од}} = \frac{V_{\text{ден}}}{Q}, \quad (2.1)$$

де Q – кількість виробів.

$$V_{\text{од}} = 80:16 = 5 \text{ гр. од.}$$

Продуктивність праці характеризує кількість продукції, яка виготовляється за одиницю часу. Підвищення продуктивності праці окремого кондитера приводить до зменшення величини індивідуальних витрат часу, однак суспільні витрати часу не змінюються, а тому і вартість одиниці товару залишається у суспільстві на попередньому рівні: $V_{\text{од}} = V_{\text{од}}^1 = 5 \text{ гр. од.}$

Отже, в результаті зростання продуктивності в 2 рази кількість виготовленої продукції за той же час (8 годин) теж зросте вдвічі і становитиме:

$$Q_1 = 16 \cdot 2 = 32 \text{ одиниці.}$$

Загальна денна вартість становить відповідно $V_{\text{ден}}^1 = 32 \cdot 5 = 160 \text{ гр. од.}$

Висновки: при зростанні продуктивності окремого виробника суспільна вартість одиниці продукції не змінюється, а загальна денна вартість пропорційно зросте.

Задача 6. Підприємства, що належать до різних сфер національної економіки, працюючи за суспільно-нормальних умов праці виготовляють три види споживчих вартостей. Перше підприємство, пропрацювавши 40 год. за тиждень, виготовило 20 одиниць продукції. Друге підприємство – за 45 год. на тиждень виготовило 30 одиниць продукції. Третє підприємство – за 36 год. на тиждень, виготовило 9 одиниць продукції. Визначте:

– мінову вартість кожного товару;

– як зміниться мінова вартість, якщо на всіх підприємствах третьої сфери національної економіки в результаті підвищення продуктивності праці обсяг продукції збільшиться до 12 одиниць за тих же витрат часу.

Розв'язок:

Мінова вартість – це кількісна пропорція, в якій один товар можна обміняти на інший. Мінова вартість товару встановлюється на основі вартості товарів і вимірюється у кількості іншого товару. У кожного товару може бути декілька мінових вартостей. Оскільки за умовою задачі існує три товари, то кожний з них може виразити свою вартість за допомогою двох інших товарів, тобто буде мати дві мінові вартості.

Для визначення мінових вартостей спочатку необхідно визначити вартість кожного товару. Оскільки всі підприємства працюють за суспільно-нормальних умов праці, то їх індивідуальні витрати співпадають з суспільно-необхідними, тому індивідуальна вартість виробника відповідає суспільному рівню вартості. Таким чином вартість товарів (В) становить:

$$\text{I підприємство: } V_1 = \frac{40}{20} = 2 \text{ год.}$$

$$\text{II підприємство: } V_2 = \frac{45}{30} = 1,5 \text{ год.}$$

$$\text{III підприємство: } V_3 = \frac{36}{9} = 4 \text{ год.}$$

Визначимо мінову вартість (МВ) для кожного товару, склавши пропорції обміну:

$$\text{I підпр.: } MB_1 = \frac{2}{1,5} = 1,33 \text{ од. товару №2 або } MB_1 = \frac{2}{4} = 0,5 \text{ од. товару №3;}$$

$$\text{II підпр.: } MB_2 = \frac{1,5}{2} = 0,75 \text{ од. товару №1 або } MB_2 = \frac{1,5}{4} = 0,375 \text{ од. товару №3;}$$

$$\text{III підпр.: } MB_3 = \frac{4}{2} = 2 \text{ од. товару №1 або } MB_3 = \frac{4}{1,5} = 2,67 \text{ од. товару №2.}$$

Якщо на всіх підприємствах третьої сфери в результаті підвищення продуктивності праці обсяг продукції збільшиться до 12 одиниць за тих же витрат часу, то і суспільна вартість набуде нового значення:

$$\text{III підприємство: } V'_3 = \frac{36}{12} = 3 \text{ год.}$$

Це вплине на мінові вартості товарів і вони набудуть значення:

$$\text{I підпр.: } MB_1 = MB'_1 = 1,33 \text{ од. товару №2 або } MB'_1 = \frac{2}{3} = 0,67 \text{ од. товару №3;}$$

$$\text{II підпр.: } MB_2 = MB'_2 = 0,75 \text{ од. товару №1 або } MB'_2 = \frac{1,5}{4} = 0,375 \text{ од. товару №3;}$$

$$\text{III підпр.: } MB'_3 = \frac{3}{2} = 1,5 \text{ од. товару №1 або } MB'_3 = \frac{3}{1,5} = 2 \text{ од. товару №2.}$$

Задача 7. Яка кількість грошей потрібна для обігу, якщо протягом року в економіці виготовлено 50 млрд. од. товарів за середньою ціною 10 грн., із них продано у кредит – 15 млрд. од., платежі, строк оплати яких наступив, становлять 100 млрд. грн., взаємопогашуючі платежі – 50 млрд. грн., швидкість обігу грошей – 5 обертів за рік.

Як зміниться ця потреба, якщо швидкість обігу грошей становитиме 8?

Розв'язок:

Кількість грошей, необхідна для обігу, визначається відповідно до закону грошового обігу. З умови задачі стає зрозуміло, що мова йде про паперово-кредитну грошову систему, для якої діє розгорнута формула закону:

$$\Gamma = \frac{\sum_{i=1}^n Q_i \cdot p_i - K + \Pi - ВР}{v} + P, \quad (2.2)$$

де $\sum_{i=1}^n Q_i \cdot p_i$ – сума цін всіх товарів;

K – вартість товарів, реалізованих в кредит протягом поточного періоду;

Π – вартість товарів, реалізованих в кредит протягом попередніх періодів, за якими настав час погашення платежів;

$ВР$ – вартість операцій з продажу товарів на основі взаємопогашення платежів;

P – резерв грошової маси, необхідний для сфери обігу;

v – швидкість обігу грошової одиниці.

Кількість грошей потрібна для обігу за початкових умов становить:

$$\Gamma_1 = \frac{50 \cdot 10^9 \cdot 10 - 15 \cdot 10^9 \cdot 10 + 100 \cdot 10^9 - 50 \cdot 10^9}{5} + 0 = 80 \text{ млрд. грн.}$$

Кількість грошей потрібна для обігу за умови прискорення швидкості обігу грошової одиниці становить:

$$\Gamma_2 = \frac{50 \cdot 10^9 \cdot 10 - 15 \cdot 10^9 \cdot 10 + 100 \cdot 10^9 - 50 \cdot 10^9}{8} + 0 = 50 \text{ млрд. грн.}$$

Відповідь: в результаті прискорення швидкості обігу грошової одиниці, кількість грошей, що необхідна для обігу зменшиться з 80 млрд. грн. до 50 млрд. грн., тобто на 37,5%.

Задача 8. Споживач вирішив відвідати кафе. Загальна корисність чаю і тістечок залежно від кількості їх споживання наведена у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Загальна корисність чаю і тістечок

Кількість чашок чаю	1	2	3	4	5	6	7
Загальна корисність чаю	10	18	24	29	32	33	33
Кількість тістечок	1	2	3	4	5	6	7
Загальна корисність тістечок	25	47	65	80	90	95	96

Визначте, яку кількість чашок чаю та тістечок купує споживач, що поводить раціонально, якщо ціна чашки чаю дорівнює 5 грн., а одного тістечка – 10 грн. Яку загальну корисність отримує споживач за даного вибору?

Розв'язок:

Загальна корисність – це сума корисностей всіх наявних у споживача одиниць певного блага:

$$TU = \sum_{i=1}^n U_i, \quad (2.3)$$

де U_i – корисність i -тої одиниці блага в ютилях;
 n – кількість одиниць блага.

Гранична корисність – це зміна загальної корисності набору благ при зміні кількості даного блага на одиницю.

$$MU = \sum_{i=1}^{n+1} U_i - \sum_{i=1}^n U_i = \frac{\Delta TU}{\Delta X}. \quad (2.4)$$

Споживач максимізує свою корисність, якщо виконується наступна умова рівноваги:

$$\frac{MU_X}{P_X} = \frac{MU_Y}{P_Y} \quad (2.5)$$

Згідно з цією умовою, споживач, купує товари в таких обсягах, щоб їхні граничні корисності у розрахунку на одну грошову одиницю були рівними.

Розрахуємо граничну корисність кожної одиниці чаю та тістечок для споживача, скориставшись формулою (2) та співвідношення граничної корисності до ціни відповідного товару. Результати наведено у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 – Загальна і гранична корисність від споживання двох товарів

Чай (X)				Тістечка (Y)			
Кількість, од.	Корисність, TU_X	Гранична корисність, MU_X	$\frac{MU_X}{P_X}$	Кількість, од.	Корисність, TU_Y	Гранична корисність, MU_Y	$\frac{MU_Y}{P_Y}$
1	10	10	2	1	25	25	2,5
2	18	8	1,6	2	47	22	2,2
3	24	6	1,2	3	65	18	1,8
4	29	5	1,0	4	80	15	1,5
5	32	3	0,6	5	90	10	1,0
6	33	1	0,2	6	95	5	0,5
7	33	0	0,0	7	96	0	0,1

Розрахунки, наведені у таблиці, свідчать, що споживач має лише один набір, що забезпечує виконання умови рівноваги: 4 чашки чаю $\left(\frac{MU}{P} = 1,0\right)$ та 5 тістечок. Такий набір забезпечує корисність: $U = 29 + 90 = 119$ (ютилів).

Висновок: споживач, що поводить раціонально, придбає 4 чашки чаю

та 5 тістечок, отримавши загальну корисність у розмірі $U = 119$ ютилів.

Задача 9. Споживчий кошик умовної країни включає лише три товари X, Y та Z. Динаміка цін та обсяги товарів наведено у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 – Динаміка цін та обсяги товарів

Показник	0-й рік	1-й рік
Обсяг товару X, од.	20000	
Ціна товару X, гр. од.	10	8
Обсяг товару Y, од.	900	
Ціна товару Y, гр. од.	300	380
Обсяг товару Z, од.	60	
Ціна товару Z, гр. од.	5000	6000

Визначити:

- вартість споживчого кошика у 0-му році;
- вартість споживчого кошика у 1-му році;
- індекс споживчих цін у 1-му році.

Розв'язок:

Вартість споживчого кошика ($V_{ск}$) вказує на суму грошей, необхідну для придбання товарів, що включені до споживчого кошика, за цінами відповідного періоду.

$V_{ск}^0 = 10 \cdot 20000 + 300 \cdot 900 + 5000 \cdot 60 = 770000$ гр. од. – вартість споживчого кошика у 0-му році.

$V_{ск}^1 = 8 \cdot 20000 + 380 \cdot 900 + 6000 \cdot 60 = 862000$ гр. од. – вартість споживчого кошика у 1-му році.

Індекс споживчих цін визначається за формулою:

$$I_p^{с.ц.} = \frac{\sum p_1 \cdot q_{с.к.}}{\sum p_0 \cdot q_{с.к.}}, \quad (2.6)$$

де $q_{с.к.}$ – обсяг товарів, що включаються до споживчого кошика;

p_1, p_0 – ціни відповідно в поточному і базисному періодах.

Визначимо індекс споживчих цін на основі наведених даних:

$$I_p^{с.ц.} = \frac{8 \cdot 20000 + 380 \cdot 900 + 6000 \cdot 60}{10 \cdot 20000 + 300 \cdot 900 + 5000 \cdot 60} = \frac{862000}{770000} = 1,12 \text{ (112\%) .}$$

Розрахований індекс споживчих цін свідчить, що протягом року ціни зросли на 12%.

Відповідь: вартість споживчого кошика у 0-му році склала 770000 гр. од., у 1-му році – 862000 гр. од., індекс споживчих цін становить 1,12 (112%).

Задача 10. Оцініть, який вплив здійснює річна інфляція у розмірі 12% на робітника, заробітна плата котрого протягом року зросла 2700 грн. до 3120 грн.

Розв'язок:

Якщо реальний дохід суб'єкта зменшується в результаті інфляції, то вважають, що він обкладається інфляційним податком.

Інфляційний податок – це податок на купівельну спроможність грошей. Він являє собою різницю між величинами купівельної спроможності грошей на початку і наприкінці періоду, протягом якого відбувалася інфляція.

Якщо реальний дохід суб'єкта в результаті інфляції зростає, то вважають, що суб'єкт отримує інфляційну дотацію.

Інфляційна дотація – це додаток до купівельної спроможності грошей.

Відповідно до умови визначимо реальний дохід робітника на початок та на кінець року:

$$\text{на початок року: } \frac{2700}{1} = 2700 \text{ грн. ;}$$

$$\text{на кінець року: } \frac{3120}{1,2} = 2600 \text{ грн.}$$

Таким чином, реальний дохід суб'єкта зменшився, і можна стверджувати, що він сплатив інфляційний податок у сумі $2700 - 2600 = 100$ грн., або ж $3,7\% \left(\frac{100}{2700} \cdot 100\% = 3,7\% \right)$ свого доходу.

Відповідь: в результаті інфляції реальні доходи суб'єкту зменшилися, тому можна стверджувати що він сплатив інфляційний податок у розмірі 3,7%.

Задача 11. Олег має у розпорядженні вільні 100 тис. грн. Визначте найбільш ефективний варіант вкладення коштів на рік, якщо Олег обирає серед трьох варіантів вкладання коштів на депозитний рахунок за наступними умовами:

1) на суму, покладену на термін не менше як 1 рік – 15% річних за депозитами;

2) на суму, покладену на термін не менше як 6 місяців – 13% річних за депозитами;

3) на суму, покладену на термін не менше як 3 місяці – 12% річних за депозитами.

Яка форма вкладу принесе найбільший річний дохід?

Розв'язок:

Щоб визначити найбільш ефективний варіант вкладення коштів на рік необхідно визначити рівень доходності кожного варіанту депозитної програми, скориставшись методом нарахування складних відсотків відповідно до формули:

$$FV = PV \cdot (1+r)^t, \quad (2.7)$$

де PV – поточна вартість;

FV – майбутня вартість;

r – норма дисконтування;

t – кількість періодів, що відділяють майбутній період від поточного.

Розрахуємо річний дохід для всіх запропонованих варіантів.

Депозитна програма №1: $100000 (1 + 0,15)^1 = 115000$ грн.

Депозитна програма №2: $100000 \cdot \left(1 + \frac{0,13}{2}\right)^2 = 113422,5$ грн.

Депозитна програма №3: $100000 \cdot \left(1 + \frac{0,12}{4}\right)^4 = 112550,88$ грн.

Відповідь: депозитна програма №1 є кращим варіантом вкладання коштів, оскільки забезпечує найбільший прибуток у розмірі 15 тис. грн.

Задача 12. У таблиці 2.9 наведено обсяг попиту на дитячі повітряні кульки за різного рівня цін.

Таблиця 2.9 – Динаміка попиту на дитячі повітряні кульки

Ціна за одиницю (P), грн.	Обсяг попиту (Q^D), тис. одиниць
2,10	10
1,80	20
1,50	30
1,20	40
0,90	50
0,60	60
0,30	70

1. Побудувати лінію попиту на повітряні кульки.

2. Визначити суму загальної виручки виробника від продажу повітряних кульок при кожному рівні цін. Отриманий результат занести у таблицю. За якої ціни виручка буде максимальною?

3. Розрахувати коефіцієнти цінової еластичності попиту для всіх зазначених інтервалів цін. Отриманий результат занести у таблицю. За якого значення коефіцієнту цінової еластичності попиту загальна виручка буде максимальною? Побудувати графік загальної виручки.

Розв'язок:

1. Дані, представлені в таблиці 2.9, демонструють лінійну залежність для попиту. Ціна на повітряні кульки постійно змінюється на 0,30 грн., а обсяг попиту – на 10 тис. од. (рис. 2.6).

2. Виручка від продажу розраховується як добуток ціни і обсягу попиту за формулою:

$$TR = P \cdot Q, \quad (2.8)$$

де P – ціна, за якою було продано продукцію;

Q – кількість проданої продукції.

За вказаною формулою розрахуємо виручку при кожному значенні ціни. Отриманий результат занесемо у таблицю 2.10. Розрахунки показують, що виручка буде максимальною за ціни 1,20 грн.

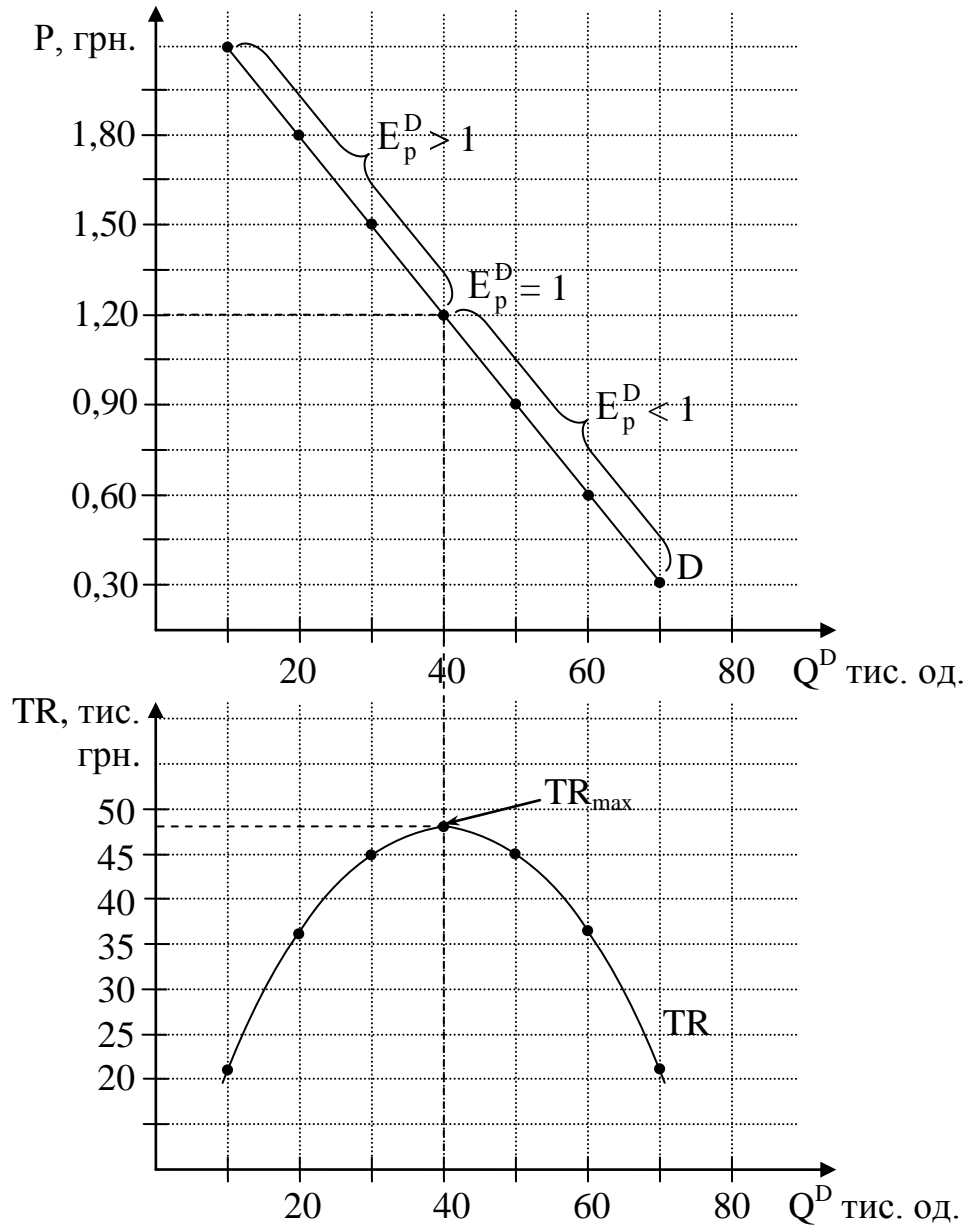

Рисунок 2.6 – Зміна цінової еластичності при русі вздовж кривої попиту та динаміка загальної виручки виробника

3. Еластичність попиту за ціною показує, наскільки зміниться обсяг попиту на благо при зміні його ціни на один відсоток. Коефіцієнт цінової еластичності попиту розраховується за формулою:

$$E_p^D = \left| \frac{DQ^D}{DP} \right|, \quad (2.9)$$

де E_p^D – коефіцієнт цінової еластичності попиту;

ΔQ^D – відносна зміна обсягу попиту $\Delta Q^D = \frac{Q_2^D - Q_1^D}{Q_1^D}$;

ΔP – відносна зміна ціни $\Delta P = \frac{P_2 - P_1}{P_1}$;

Розрахуємо коефіцієнт еластичності попиту для всіх зазначених інтервалів цін за вказаною формулою, отримані результати занесемо у таблицю 2.10 і покажемо на графіку (рис. 2.6).

Таблиця 2.10 – Результати розрахунків

Ціна за порцію (P), грн.	Обсяг попиту, (Q^D), тис. од.	Виручка (TR), тис. грн.	Коефіцієнт цінової еластичності попиту (E_p^D)
2,10	10	21	7,0
1,80	20	36	3,0
1,50	30	45	1,67
1,20	40	48	1
0,90	50	45	0,6
0,60	60	36	0,33
0,30	70	21	–

Коефіцієнт цінової еластичності попиту дорівнює одиниці за ціни 1,20 грн. Виручка виробника при цьому – максимальна. Еластичним попит є на інтервалі цін $1,20 < P < 2,10$, нееластичним – на інтервалі цін $0,3 < P < 1,20$. Виручка виробника відповідно спочатку зростає, при ціні 1,20 грн. досягає максимуму, а потім починає спадати (рис. 2.6).

Задача 13. Кваліфікований робітник, який за годину роботи заробляє 50 грн., вирішив послати паркет у своїй квартирі. Він має достатні навички, щоб зробити це самостійно навіть скоріше, ніж професійний паркетник. Йому необхідно на виконання цієї роботи 60 год., а паркетнику – 70 год.

Чи вигідно робітнику наймати паркетника, якщо розцінки паркетника за годину роботи складають:

- 1) 20 грн.;
- 2) 40 грн.;
- 3) 50 грн.

При якій ціні послуги паркетника та його найм стане невикладним?

Розв'язок:

1) якщо розцінки паркетника за годину роботи складають 20 грн., то його найм виявляється економічно доцільним, адже такий варіант для робітника супроводжуватиметься витратами у розмірі $TC = 70 \cdot 20 = 1400$ грн., а його недоотриманий дохід у разі самостійного виконання роботи становив би $60 \cdot 50 = 3000$ грн.;

2) якщо розцінки паркетника за годину роботи складають 40 грн., то його найм виявляється економічно доцільним, адже такий варіант для робітника супроводжуватиметься витратами у розмірі $TC = 70 \cdot 40 = 2800$ грн., а його недоотриманий дохід у разі самостійного виконання роботи становив би $60 \cdot 50 = 3000$ грн.;

3) якщо розцінки паркетника за годину роботи складають 50 грн., то його найм виявляється економічно не доцільним, адже такий варіант для робітника супроводжуватиметься витратами у розмірі $ТС = 70 \cdot 50 = 3500$ грн., а його недоотриманий доход у разі самостійного виконання роботи становив би лише $60 \cdot 50 = 3000$ грн.;

4) послуги паркетника та його найм стане не вигідним за умови, що витрати найму співпадають за розміром з недоотриманим доходом:

$$3000 = 70 \cdot P, \Rightarrow P = 3000 : 70 = 42,86 \text{ грн/год.}$$

Задача 14. Протягом місяця працівник V розряду відпрацював 22 дні. Тривалість робочої зміни становить 8 год. Годинна тарифна ставка I розряду рівна 22,41 грн. Тарифний коефіцієнт V розряду становить 1,8.

Визначити заробітну плату працівника за погодинною формою оплати праці.

Розв'язок:

Визначимо тарифну ставку, що відповідає рівню кваліфікації робітника:

$$C_5 = 22,41 \cdot 1,8 = 40,34 \text{ грн.}$$

Розрахуємо кількість фактично відпрацьованих за місяць годин:

$$T_{\text{ф}} = 22 \cdot 8 = 176 \text{ год.}$$

Проведемо обрахунок погодинної заробітної плати:

$$ЗП_{\text{пог}} = 176 \cdot 40,34 = 7099,84 \text{ грн.}$$

Оскільки заробітна плата працівника за повний відпрацьований місяць не є меншою від мінімальної, то донарахування зарплати не проводиться.

Відповідь: заробітна плата працівника становить 7099,84 грн.

Задача 15. Балансова вартість основних виробничих засобів акціонерного товариства "Чернігівпром" на початок 2018 р. становила 70 млрд.грн. Протягом травня й вересня 2018 р. будуть введені в дію нові основні засоби вартістю відповідно 750 та 1650 млн.грн. Окрім того, за раніше укладеною угодою із зарубіжною фірмою буде придбана у жовтні того самого року нове обладнання вартістю 704 млн.дол.США. Витрати на її транспортування та монтаж становитимуть 10 % вартості імпортової техніки. У жовтні цього самого року мають бути виведені з експлуатації через повне фізичне спрацювання машини та устаткування на загальну суму 2,5 млрд.грн. Економічне спрацювання (амортизація) основних засобів на початок 2019 р. досягне 40%. Для розрахунків 1 долар США дорівнює 25,00 грн.

Обчислити:

- 1) середньорічну вартість основних засобів підприємства в 2018 році;
- 2) первісну (балансову) і залишкову вартість основних засобів підприємства на початок 2019 року.

Розв'язок:

- 1) Визначимо вартість придбаної нової імпортової техніки з урахуванням витрат на транспортування та монтаж і курсу долара:

$$АСУ = 704 \cdot 1,1 \cdot 25,0 = 19360 \text{ млн.грн.}$$

Середньорічну вартість основних засобів підприємства у 2018 році становить:

$$ОВЗ_{с/р} = 70 + 0,75 \cdot \frac{7}{12} + 1,65 \cdot \frac{3}{12} + 19,36 \cdot \frac{2}{12} - 2,5 \cdot \frac{3}{12} = 73,452 \text{ млрд.грн.}$$

2) Балансова вартість основних засобів на початок 2019 р. становить:

$$ОВЗ_{\text{Бал}} = 70 + 0,75 + 1,65 + 19,36 - 2,5 = 89,26 \text{ млрд.грн.}$$

Залишкова вартість основних засобів підприємства на початок 2019 р., тобто з урахуванням рівня їх спрацювання становить:

$$ОВЗ_{\text{Зал}} = 89,26 \cdot (1 - 0,4) = 53,556 \text{ млрд.грн.}$$

Відповідь: середньорічна вартість основних засобів підприємства у 2018 р. становить 73,452 млрд.грн. На початок 2019 р. балансова вартість основних засобів становить 89,26 млрд.грн., залишкова – 53,556 млрд.грн.

Задача 16. Обчислити норму амортизаційних відрахувань на придбане нове устаткування, балансова вартість якого становить 3500 тис. грн. Його ліквідаційна вартість прогнозується на рівні 5% балансової (повної) вартості, а нормативний термін експлуатації – 8 років.

Визначте річну суму амортизації скориставшись прямолінійним методом амортизації.

Розв'язок:

Визначимо норму амортизаційних відрахувань:

$$H_a = \frac{3500 - 3500 \cdot 0,05}{8 \cdot 3500} \cdot 100\% = 11,875\%.$$

Розрахуємо річну суму амортизаційних відрахувань:

$$A_{\text{річ}} = \frac{3500 \cdot 11,875}{100} = 415,625 \text{ тис.грн.}$$

Відповідь: для придбаного устаткування річна норма амортизації рівна 11,875%, а річна сума амортизації – 415,625 тис.грн.

Задача 17. На підприємстві вартість основних засобів на початок звітного року становила 8,136 млрд.грн. З 1 травня того самого року виведено основних засобів на загальну суму 1,235 млрд.грн., а з 1 листопада введено в дію нових основних засобів вартістю 1,450 млрд.грн. Загальна чисельність працівників становив 250 чоловік, а обсяг реалізованої продукції – 9,132 млрд.грн.

Розрахувати:

- 1) середньорічну вартість основних засобів;
- 2) фондоддачу і фондомісткість продукції;
- 3) фондоозброєність праці.

Розв'язок:

1. Середньорічна вартість основних засобів підприємства у звітному році становить:

$$OBZ_{c/p} = 8136 + 1450 \cdot \frac{2}{12} - 1235 \cdot \frac{8}{12} = 7554,4 \text{ тис.грн.}$$

2. Фондовіддача підприємства становить:

$$\Phi_{Від} = 9132000 : 7554,4 = 1,21 \text{ тис.грн./грн.}$$

3. Фондомісткість продукції підприємства становить:

$$\Phi_{Міс} = 7554,4 : 9132000 = 0,83 \text{ грн./тис.грн.}$$

4. Фондоозброєність праці рівна:

$$\Phi_{Озб} = 7554,4 : 250 = 30,2 \text{ тис.грн./чол.}$$

Відповідь: середньорічна вартість основних засобів підприємства у звітному році становила 7554,4 тис. грн. За таких умов вкладання 1 грн. коштів у основні засоби призводить до створення продукції на суму 1,21 тис.грн., а вартість основних засобів, що приходиться на одного працівника підприємства рівне 30,2 тис.грн.

Задача 18. За даними таблиці 2.12 визначити потребу підприємства у виробничих запасах. Обрахувати мінімальний, максимальний та середній запаси, якщо період поставки 30 днів, а період зриву поставки – 5 днів. Підготовки до використання запаси не потребують. Покажіть динаміку розмірів запасів підприємства графічно.

Таблиця 2.12 – Потреба підприємства у матеріалах

Елемент виробничих запасів	Річна потреба, кг.	Ціна, грн./кг.
1. Масло трансформаторне	1000	26
2. Вазелін технічний	120	210
3. Розчинник	350	57,6
4. Селікагель-індикатор	220	120

Розв'язок:

Визначимо загальну річну потребу підприємства у матеріалах (у грошовому виразі).

$$M_{Річ} = 1000 \cdot 26 + 120 \cdot 210 + 350 \cdot 57,6 + 220 \cdot 120 = 97760 \text{ грн.}$$

Визначимо денну потребу підприємства у матеріалах:

$$M_{Ден} = 97760 : 360 = 271,55 \text{ грн.}$$

Розрахуємо поточний запас:

$$Z_{Пот} = 271,55 \cdot 30 = 8146,5 \text{ грн.}$$

Обчислимо страховий запас:

$$Z_{Стр} = 271,55 \cdot 5 = 1357,75 \text{ грн.}$$

Оскільки складові запасів підготовки до використання не потребують, то підготовчий запас формуватись не буде.

Визначимо мінімальний, середній та максимальний запаси:

$$Z_{min} = Z_{Стр} = 1357,75 \text{ грн.}$$

$$Z_{max} = 1357,75 + 8146,5 = 9504,25 \text{ грн.}$$

$$Z_{Сер} = 1357,75 + 0,5 \cdot 8146,5 = 5431 \text{ грн.}$$

Покажемо динаміку розмірів запасів підприємства графічно (рис. 2.7).

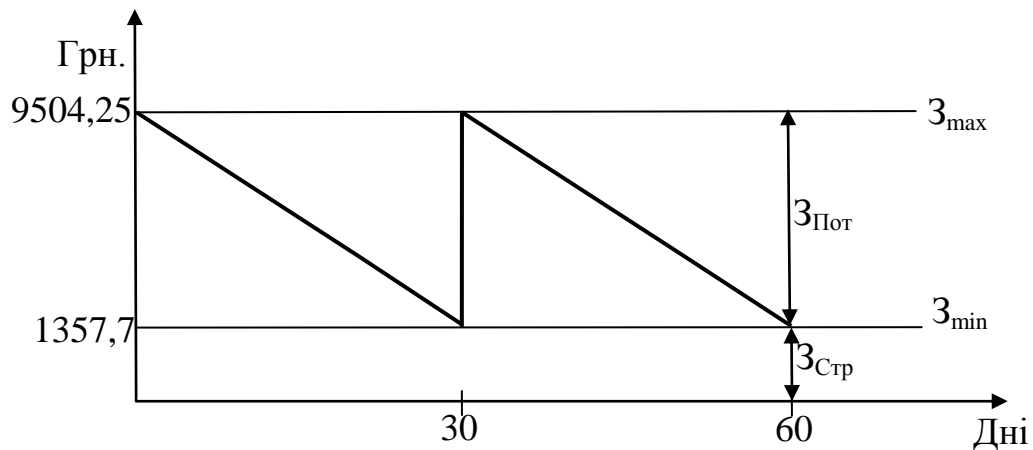

Рисунок 2.7 – Динаміка виробничих запасів підприємства

Відповідь: максимальна потреба підприємства у виробничих запасах становить 9504,25 грн.

Задача 19. Відома величина залишків запасів підприємства: на 1.01.2017 р.– 120 тис.грн.; на 1.04.2017 р.– 150 тис.грн.; на 1.07.2017 р.– 200 тис.грн.; на 1.10.2017 р. – 250 тис.грн.; на 1.01.2018 р.– 235 тис.грн.

Визначити середньорічний залишок нормованих оборотних коштів підприємства.

Розв’язок:

Середньорічний залишок нормованих оборотних коштів становить:

$$OK_{C/p} = \frac{\frac{1}{2}120 + 150 + 200 + 250 + \frac{1}{2}235}{4} = 194,4 \text{ тис.грн.}$$

Відповідь: середньорічний залишок нормованих оборотних коштів становить 194,4 тис.грн.

Задача 20. У базовому періоді обсяг реалізованої продукції становив 32 млн. грн., а середньорічний залишок нормованих оборотних коштів – 5,5 млн. грн. У плановому періоді за рахунок впровадження організаційно-технічних заходів час одного обороту заплановано довести до 58 днів.

Визначити, на скільки днів скоротиться період обороту оборотних коштів та абсолютне вивільнення оборотних засобів.

Розв’язок:

Визначимо середньорічний залишок нормованих оборотних коштів за умови незмінного обсягу виробництва продукції:

$$OK_{Пл} = \frac{58 \cdot 32}{360} = 5,15 \text{ млн.грн.}$$

Визначимо період обороту оборотних коштів у базовому періоді:

$$T_{об} = \frac{360 \cdot 5,5}{32} = 62 \text{ дні.}$$

Тривалість обороту скоротиться:

$$\Delta T_{об} = 62 - 58 = 4 \text{ дні.}$$

Обсяг вивільнення нормованих оборотних коштів дорівнює:

$$\Delta ОК = 5,5 - 5,15 = 0,35 \text{ млн.грн.}$$

Відповідь: період обороту скоротиться на 4 дні, що створить можливість для вивільнення 0,35 млн.грн.

Задача 21. Чисельність персоналу підприємства на початок місяця становила 230 чоловік. Протягом місяця, тривалістю 30 днів відбулись наступні зміни: 6 числа прийнято на роботу 26 чоловік, 13 числа вибуло 20 чоловіки, 18 числа вибуло 13 чоловіки, 22 числа прийнято 10 чоловік. Обсяг реалізованої продукції за місяць становить 100 тис.грн.

Визначити:

- середньоспискову чисельність персоналу;
- показники руху персоналу;
- показники продуктивності праці.

Розв'язок:

Проведемо обрахунок середньоспискової чисельності персоналу за наведеними вихідними даними:

$$Ч_{с/с} = \frac{230 \cdot 5 + 256 \cdot 7 + 236 \cdot 5 + 223 \cdot 4 + 233 \cdot 9}{30} = 237 \text{ чоловік.}$$

Визначимо показники руху персоналу, скориставшись коефіцієнтами прийому, вибуття та заміщення.

Коефіцієнт руху з прийому:

$$K_{пр} = \frac{26 + 10}{237} = 0,1519 (15,19\%).$$

Коефіцієнт руху з вибуття:

$$K_{виб} = \frac{20 + 13}{237} = 0,1392 (13,92\%).$$

Коефіцієнт заміщення:

$$K_{зам} = \frac{36 - 33}{237} = 0,0126 (1,26\%).$$

Оцінимо продуктивність праці на основі показників виробітку та трудомісткості:

$$В = \frac{100}{237} = 42,2 \text{ тис.грн./ч ол.}, \quad Т = \frac{237}{100} = 2,37 \text{ чол./тис.грн.}$$

Відповідь: середньоспискова чисельність за місяць становить 237 чоловік. Протягом місяця кожний працівник виготовив продукції на суму 42,2 тис.грн.

Задача 22. Визначте необхідну чисельність ремонтного персоналу підприємства, якщо відомі норми витрат праці на одиницю ремонтної складності для здійснення робіт:

- з поточного ремонту – 1,5 нормо-години;
- з капітального ремонту – 10 нормо-годин.

Характеристика обладнання наведена в табл. 2.13.

Таблиця 2.13 – Характеристика енергообладнання

Вид обладнання	Кількість одиниць	Одиниця ремонтної складності	Тривалість ремонтного циклу	Кількість ремонтів у структурі ремонтного циклу	
				поточних	капітальних
№1	7	30	10	15	3
№2	180	3	5	9	1
№3	50	8	7	10	1

Дійсний ефективний фонд часу робітника становить 1600 год., Коефіцієнт виконання норм рівний 110%.

Розв'язок:

Для розрахунку чисельності ремонтного персоналу підприємства скористаємося методом визначення чисельності робітників за трудомісткістю. Для цього проведемо обрахунок сумарної трудомісткості ремонтних робіт за групами обладнання на весь ремонтний цикл та на рік:

$$T_1 = (15 \cdot 1,5 + 3 \cdot 10) 7 \cdot 30 = 11025 \text{ год.} \Rightarrow T_1^{\text{річ}} = \frac{11025}{10} = 1102,5 \text{ год.}$$

$$T_2 = (9 \cdot 1,5 + 1 \cdot 10) 180 \cdot 3 = 12690 \text{ год.} \Rightarrow T_2^{\text{річ}} = \frac{12690}{5} = 2538 \text{ год.}$$

$$T_3 = (10 \cdot 1,5 + 1 \cdot 10) 50 \cdot 8 = 10000 \text{ год.} \Rightarrow T_3^{\text{річ}} = \frac{10000}{7} = 1428,6 \text{ год.}$$

Необхідна кількість ремонтних робітників становить:

$$Ч_{\text{рем}} = \frac{1102,5 + 2538 + 1428,6}{1600 \cdot 1,1} = 3 \text{ чол.}$$

Відповідь: для проведення планових ремонтних робіт підприємству необхідно 3 особи ремонтного персоналу.

Задача 23. Визначити виробіток на одного працівника у плановому році і його зростання у відсотках до базового року, якщо у році 250 робочих днів, річний виробіток у базовому періоді становив 18,6 тис.грн./людино-рік. За планом обсяг випуску продукції становив 3688 тис.грн./рік, а зниження трудомісткості виробничої програми – 2000 людино-днів.

Розв'язок:

1. Визначимо економію чисельності працюючих на підприємстві в результаті зниження трудомісткості виробничої програми:

$$\Delta Ч = \frac{2000}{250} = 8 \text{ чол.}$$

2. Розрахуємо відсоток зростання продуктивності праці за допомогою показника виробітку. Для цього визначимо чисельність продукції необхідну для виконання планового завдання за умовами існуючого виробітку:

$$Ч_{\text{Баз}} = 3688 : 18,6 = 199 \text{ чол.}$$

Тоді зростання продуктивності рівне:

$$\Delta B = \frac{8 \cdot 100}{199 - 8} = 4,19\% .$$

Отже, індекс зростання продуктивності (виробітку) 1,0419 або 104,19%.

3. Обчислимо виробіток на одного працюючого в плановому році:

$$V_{\text{Пл}} = 18,6 \cdot 1,0419 = 19,38 \text{ тис.грн./людино-рік.}$$

Відповідь: виробіток на одного працюючого у плановому році становитиме 19,38 тис.грн./людино-рік, що на 4,19% більше, ніж у базисному періоді.

Задача 24. На основі даних табл. 2.14 проаналізуйте зміни у розмірах номінальної та реальної заробітної плати за два періоди.

Таблиця 2.14 – Розмір заробітної плати

Період	Номінальна заробітна плата, грн.	Діюча ставка податку на доходи, %	Річний індекс цін
2017 рік	3200,0	15	1,0
2018 рік	4364,8	13	1,2

Розв'язок:

Визначимо величину зміни номінальної заробітної плати за темпом росту:

$$T_p^{\text{ном}} = \frac{4364,8}{3200} \cdot 100\% = 136,4\% \quad - \quad \text{за аналізований період номінальна}$$

заробітна плата зросла на 36,4%.

Реальна заробітна плата – це кількість товарів, які може придбати суб'єкт за номінальну заробітну плату. Вона визначається за формулою:

$$ЗП_p = \frac{ЗП_{\text{ном}} - T}{I_p}, \quad (2.10)$$

де $ЗП_p$ – реальна заробітна плата;

$ЗП_{\text{ном}}$ – номінальна заробітна плата;

T – податки та збори з номінальної заробітної плати;

I_p – індекс цін за відповідний період.

Розрахуємо реальну заробітну плату:

$$ЗП_p^{2017} = \frac{3200 - 3200 \cdot 0,15}{1,0} = 2720 \text{ грн.} \quad - \quad \text{це реальна заробітна плата у 2017 р.};$$

$$ЗП_{р}^{2018} = \frac{4364,8 - 4364,8 \cdot 0,13}{1,2} = 3164,48 \text{ грн.} - \text{це реальна зарплата у 2018 р.}$$

Визначимо величину зміни реальної заробітної плати за темпом росту:

$$T_{р}^{\text{реал}} = \frac{3164,48}{2720} \cdot 100\% = 116,3\% - \text{за аналізований період реальна}$$

заробітна плата зросла на 16,3%.

Відповідь: за аналізований період номінальна заробітна плата зросла на 36,4%, а реальна заробітна плата зросла на 16,3%.

Задача 25. Протягом місяця тривалістю 175 робочих год., ремонтник підприємства виконав 10 технічних оглядів по V розряду складності і 9 по III розряду. Годинна тарифна ставка V розряду рівна 72,9 грн., а III – 57,9 грн.

Розцінок за проведення техогляду V розряду складності становить 801,9 грн., техогляду III розряду складності – 463,2 грн.

Згідно з колективним трудовим договором за виконання норм на 100% нараховується премія в розмірі 25%, а за кожний відсоток перевиконання плану – 1% премії.

Розв'язок:

Визначимо діючі на підприємстві норми часу на проведення операцій з технічного огляду:

$$t_{\text{шт}}^5 = \frac{801,9}{72,9} = 11 \text{ год.}; t_{\text{шт}}^3 = \frac{463,2}{57,9} = 8 \text{ год.}$$

Розрахуємо скільки часу необхідного на виконання фактичного обсягу робіт за діючими нормами часу:

$$T_{\text{нор}} = 10 \cdot 11 + 9 \cdot 8 = 182 \text{ год.}$$

Оскільки робітник фактично витратив часу менше ніж за нормами, то він перевиконав планове завдання (має економію фонду часу). Проведемо обрахунок відсотка перевиконання плану на основі витрат часу. Для цього порівняємо фактичні витрати часу (175 год.) з нормативними (182 год.):

$$\% = \frac{182 - 175}{182} \cdot 100\% = 3,85\%.$$

Визначимо основну (тарифну) відрядну заробітну плату:

$$ЗП_{\text{осн}} = 801,9 \cdot 10 + 463,2 \cdot 9 = 12187,8 \text{ грн.}$$

Визначимо відрядно-преміальну заробітну плату:

$$ЗП_{\text{в-пр}} = 12187,8 + 12187,8 \cdot \frac{25 + 1 \cdot 3,85}{100} = 15703,98 \text{ грн.}$$

Оскільки заробітна плата робітника за повний відпрацьований місяць не є меншою від мінімальної, то донарахування зарплати не проводиться.

Відповідь: заробітна плата робітника ремонтної бригади при використанні відрядно-преміальної системи оплати праці становить 15703,98 грн.

Задача 26. Посадовий оклад працівника дорівнює 1888 грн. (повна зайнятість). Доплат, надбавок та премій немає. У січні 2018 р. працівник відпрацював усі дні, передбачені графіком роботи.

Визначити загальну суму заробітної плати та провести утримання.

Розв'язок:

За січень працівнику нарахують оклад у повному розмірі – 1888 грн. Але оскільки з 01.01.2018 р. мінімальна заробітна плата (МЗП) становить 3723 грн. і нарахована зарплата за повністю виконану місячну норму праці (повністю відпрацьований місяць) не може бути нижче цього рівня, то працівнику нараховують доплату до МЗП.

Розрахуємо розмір такої доплати:

$$Д = 3200 - 1888 = 1835 \text{ грн.}$$

Отже, за січень 2018 року сума зарплати за повністю відпрацьований місяць становитиме:

$$ЗП = 1888 + 1835 = 3723 \text{ грн.}$$

Утримання із зарплати відповідно до чинного законодавства включає податок з доходів фізичних осіб (ставка 18%) та військовий збір (ставка 1,5%). Розрахуємо суму утримання (У) із зарплати:

– податок з доходів фізичних осіб:

$$У_1 = 3723 \cdot 0,18 = 670,14 \text{ грн.};$$

– військовий збір:

$$У_2 = 3723 \cdot 0,015 = 55,84 \text{ грн.};$$

– загальна сума утримань:

$$У = 670,14 + 55,84 = 725,98 \text{ грн.}$$

Відповідь: заробітна плата працівника становить 3723 грн., утримання складуть 725,98 грн.

Задача 27. З 3 по 6 січня 2018 року працівник був у відпустці без збереження зарплати згідно зі ст. 26 Закону про відпустки. Його посадовий оклад – 2320 грн. Крім цього, йому нарахували щомісячну премію в розмірі 500 грн.

Визначити загальну суму заробітної плати.

Розв'язок:

Спершу визначимо рівень МЗП, з яким порівнюватимемо нараховану працівнику зарплату за січень 2018 р. Оскільки працівник відпрацював цей місяць не повністю, то суму МЗП ми визначаємо пропорційно до відпрацьованого часу:

$$\text{МЗП}' = \frac{3723 \cdot 16}{20} = 2978,4 \text{ грн.},$$

де 3723 – МЗП, встановлена з 01.01.2018 р., грн.;

20 – число днів, передбачених графіком роботи за січень 2018 року;

16 – кількість фактично відпрацьованих днів у січні 2018 року (з 3 по 6 січня – відпустка “за свій рахунок”).

Далі розрахуємо зарплату, яку отримає працівник за фактично відпрацьовані в січні дні:

$$ЗП = 1856 + 500 = 2356 \text{ грн.},$$

де 1856 – оплата по окладу за відпрацьовані в січні дні;

500 – щомісячна премія.

Зверніть увагу: щомісячна премія, нарахована в січні (500 грн.), також бере участь у порівнянні з рівнем МЗП. Тому з рівнем МЗП слід порівняти всю суму зарплати за відпрацьований час, нараховану працівнику за січень 2018 року (2356 грн.).

Розмір доплати до МЗП за січень 2018 року складе:

$$Д = 22978,4 - 2356 = 622,4 \text{ грн.}$$

Отже, загальна сума зарплати працівника у січні 2018 року з урахуванням доплат становитиме:

$$ЗП = 1856 + 500 + 622,4 = 2978,4 \text{ грн.}$$

Відповідь: заробітна плата працівника за січень складе 2978,4 грн.

Задача 28. Економічну діяльність підприємства частково характеризують дані табл. 2.15. Заповніть всю таблицю.

Таблиця 2.15 – Види витрат

Q	STC	VC	FC	SATC	AVC	AFC
2	50					
3					20	
4		75				
5			10		17	
6	100					

Розв'язок:

Результати розрахунків основних видів витрат, на основі відповідних формул, зведено в табл. 2.16.

Таблиця 2.16 – Результати розрахунку величини витрат виробництва

Q	STC	VC	FC	$AVC = \frac{VC}{Q}$	$AFC = \frac{FC}{Q}$	$SATC = \frac{STC}{Q}$
2	50	40	10	20	5	25
3	70	60	10	20	3,3	23,3
4	85	75	10	18,8	2,5	21,3
5	95	85	10	17	2	19
6	100	90	10	15	1,7	16,7

Задача 29. Визначити вплив на собівартість продукції збільшення її випуску на 30%, якщо передбачається зростання умовно-постійних витрат на 5%. Загальна сума умовно-постійних витрат становила 12 млн.грн., а собівартість товарної продукції – 36 млн.грн.

Розв'язок:

1. Для визначення зміни собівартості товарної продукції використаємо індексний метод. Для цього за початковими умовами визначимо частку постійних витрат у собівартості продукції:

$$V_{\text{Пост}}(\%) = \frac{12}{36} \cdot 100\% = 33\%.$$

З урахуванням зазначених змін визначимо зміну собівартості:

$$\Delta C_{\text{в}} = \left(1 - \frac{1,05}{1,3}\right) \cdot 33 = 7,59\%.$$

Відповідь: збільшення випуску продукції призведе до зменшення собівартості товарної продукції на 7,59%.

Задача 30. Підприємство виготовляє три види продукції в таких обсягах: А – 100 тис.шт., Б – 80 тис.шт., В – 110 тис.шт. Собівартість виготовлення одиниці продукції А – 40 грн., Б – 58 грн., В – 46 грн.

Обчислити річну собівартість товарної продукції підприємства.

Розв'язок:

Річна собівартість товарної продукції підприємства:

$$C_{\text{в.т.пр.}} = 100 \cdot 40 + 80 \cdot 58 + 110 \cdot 46 = 13700 \text{ тис.грн.}$$

Відповідь: річна собівартість товарної продукції підприємства становить 13700 тис.грн.

Задача 31. Витрати на виробництво одиниці продукції складають 2260 грн, рентабельність – 35%. Товар є підакцизним, ставка акцизного збору – 30%.

Розрахувати відпускну ціну виробника, а також суму ПДВ і акцизного збору.

Розв'язок:

Визначимо прибуток підприємства з виробництва одиниці виробу за заданою нормою рентабельності:

$$П = 2260 \cdot 0,35 = 791 \text{ грн.}$$

Розрахуємо ціну виробника, котра включає повну собівартість та прибуток підприємства:

$$Ц_{\text{вир}} = 2260 + 791 = 3051 \text{ грн.}$$

Відпускна ціна виробника відрізняється від ціни виробника на суму непрямих податків. Розрахуємо розмір ПДВ (ставка податку відповідно до чинного законодавства становить 20%):

$$\text{ПДВ} = 3051 \cdot 0,20 = 610,20 \text{ грн.}$$

Розрахуємо суму акцизного збору:

$$АЗ = (3051 + 610,2) \cdot 0,3 = 1098,36 \text{ грн.}$$

Відпускна ціна підприємства становить:

$$Ц_{\text{відп}} = 3051 + 610,2 + 1098,36 = 4759,56 \text{ грн.}$$

Сума непрямих податків (ПДВ та акцизного збору) становить:

$$T = 610,2 + 1098,36 = 1708,56 \text{ грн.}$$

Відповідь: відпускна ціна виробника становить 4759,56 грн., сума непрямих податків – 1708,56 грн.

Задача 32. Діяльність підприємства “Альфа” характеризують наступні дані: вартість реалізованої продукції за вирахуванням ПДВ становить 1200 тис.грн.; собівартість реалізованої продукції – 580 тис.грн.; прибуток від реалізації зайвих основних засобів – 20 тис.грн.; позареалізаційні доходи – 10 тис.грн.; позареалізаційні витрати – 25 тис.грн.

Визначити загальний балансовий прибуток підприємства “Альфа”.

Розв’язок:

Прибуток підприємства формується за рахунок таких джерел:

- продаж (реалізація) продукції;
- продаж іншого майна;
- позареалізаційні операції.

Прибуток від продажу продукції ($P_{\text{реал}}$) є основним складником загального прибутку. Цей прибуток визначається як різниця між виручкою від реалізації продукції (без врахування податку на додану вартість і акцизного збору) та повною собівартістю продукції.

Прибуток від продажу майна включає прибуток від продажу основних фондів (матеріальних активів), нематеріальних активів, цінних паперів інших підприємств тощо. Його розраховують як різницю між ціною продажу та балансовою (залишковою) вартістю об’єкта, який продається, з урахуванням витрат на продаж (демонтаж, транспортування, оплата агентських послуг).

Прибуток від позареалізаційних операцій – це прибуток від пайової участі в спільних підприємствах, здавання майна в оренду (лізинг), дивіденди на цінні папери, дохід від володіння борговими зобов’язаннями, роялті, надходження від економічних санкцій тощо.

Таким чином загальний прибуток підприємства визначається за формулою:

$$P_{\text{заг}} = P_{\text{реал}} + P_{\text{реал.м.}} + P_{\text{позар.опер}}, \quad (2.11)$$

де $P_{\text{заг}}$ – загальний прибуток підприємства, грн.;

$P_{\text{реал.}}$ – прибуток від продажу продукції, грн.;

$P_{\text{реал.м.}}$ – прибуток від реалізації майна, грн.;

$P_{\text{позар.опер.}}$ – прибуток від позареалізаційних операцій, грн.

Таким чином сумарний прибуток становить:

$$Pr = (1200000 - 580000) + 20000 + (10000 - 25000) = 625 \text{ тис.грн.}$$

Відповідь: підприємство отримало прибуток у розмірі 625 тис.грн.

Задача 33. Обчислити беззбитковий обсяг виробництва продукції за такими даними: виробнича потужність підприємства – 500 тис.од. продукції;

чиста виручка від реалізації продукції – 7000 тис.грн; постійні витрати – 2800 тис.грн, змінні витрати на виробництво 500 тис.од. продукції – 3050 тис. грн.

Розв'язок:

Обчислимо змінні витрати, що приходяться на одиницю продукції (середні змінні витрати): $3050:500 = 6,1$ грн.

Визначимо ціну продажу одного виробу: $7000:500 = 14$ грн.

Розрахуємо беззбитковий (критичний) обсяг виробництва продукції:

Аналітично розрахунок обсягу беззбиткового виробництва можна визначити за формулою:

$$Q_{\text{б/зб.}} = \frac{V_{\text{пост.}}}{C - V_{\text{зм.}}^{\text{сер.}}}, \quad (8.6)$$

де, $V_{\text{пост.}}$ – постійні витрати, грн.;

$V_{\text{зм.}}^{\text{сер.}}$ – середні змінні витрати (величина змінних витрат на одиницю продукції), грн.;

C – ціна одиниці продукції без урахування непрямих податків, грн.

$$Q_{\text{безб}} = \frac{2800}{14 - 6,1} = 354,4 \text{ тис.од.}$$

Побудуємо графік визначення беззбиткового обсягу (рис. 2.8).

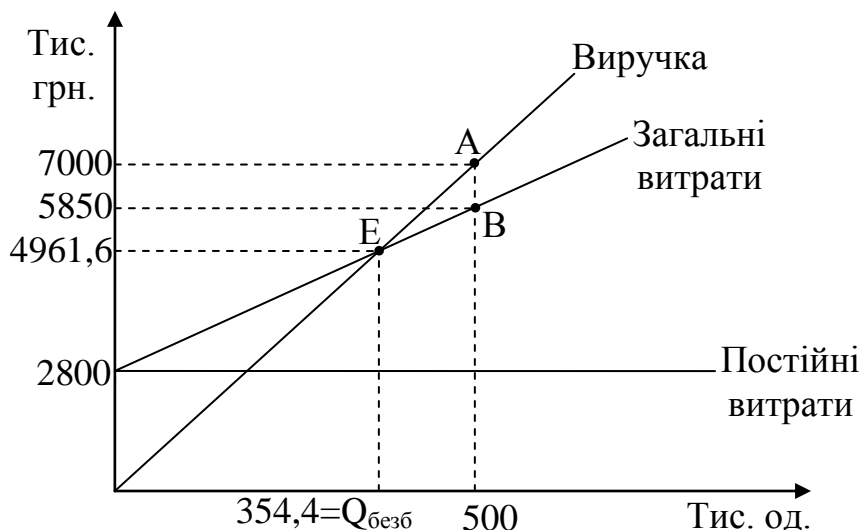

Рисунок 2.8 – Беззбитковий обсяг виробництва продукції

Для цього, побудуємо графік постійних витрат, котрі мають вигляд горизонтальної лінії. Оскільки для обсягу 500 тис.од. продукції змінні витрати становлять 3050 тис.грн., то загальні витрати для зазначеного обсягу рівні 5850 тис.грн. (точка В на рис. 2.8). Чиста виручка від реалізації продукції для обсягу 500 тис.од. продукції рівна 7000 тис.грн. (точка А на рис. 2.8). Точка перетину ліній загальних витрат і виручки характеризує беззбитковий обсяг виробництва (точка Е на рис. 2.8).

Відповідь: беззбитковий обсяг виробництва становить 354,4 тис.од. продукції.

Задача 34. Визначити рентабельність кожного виду продукції та рентабельність виробництва меблевої фабрики. Дані, що характеризують результати діяльності підприємства наведено в табл. 2.17.

Таблиця 2.17 – Собівартість і оптова ціна одиниці продукції

Назва продукції	Повна собівартість, грн.	Ціна виробника, грн.
1. Шафа	1275	1570
2. Стіл	1132	1390
3. Комод	1170	1480
4. Тумба	1126	1593
5. Ліжка	2185	2280

Розв'язок:

Рентабельність – це узагальнюючий показник ефективності підприємства, що характеризує його прибутковість щодо певної бази.

Рентабельність продукції характеризує рівень прибутковості виробництва окремих видів продукції підприємства:

$$R_{\text{реал}} = \frac{Pr^1}{C/v} \cdot 100\% = \frac{Ц - C/v}{C/v} \cdot 100\% \quad (2.11)$$

де C/v – повна собівартість одиниці продукції, грн.

Pr^1 – прибуток з одиниці продукції, грн.

$Ц$ – ціна одиниці продукції, грн.

Так рентабельність виробництва шафи буде рівна:

$$R_{\text{ш}} = \frac{1570 - 1275}{1275} \cdot 100\% = 23,1\%$$

Рентабельність виробництва столу:

$$R_{\text{с}} = \frac{1390 - 1132}{1132} \cdot 100\% = 22,8\%$$

Рентабельність виробництва комоду:

$$R_{\text{к}} = \frac{1480 - 1170}{1170} \cdot 100\% = 26,5\%$$

Рентабельність виробництва тумби:

$$R_{\text{т}} = \frac{1593 - 1126}{1126} \cdot 100\% = 41,5\%$$

Рентабельність виробництва ліжка:

$$R_{\text{л}} = \frac{2280 - 2185}{2185} \cdot 100\% = 4,3\%$$

Відповідь: рентабельність виробництва товарів становить: шафи – 23,1%, столу – 22,8%, комоду – 26,5%, тумби – 41,5%, ліжка – 4,3%.

Задача 35. Діяльність підприємства, що виготовляє морозиво, характеризується наступними даними:

- постійні витрати становлять 5 тис. грн.;
- змінні витрати на одиницю продукції рівні 1,2 грн.;
- діюча на ринку ціна одиниці продукції 2,5 грн.;
- авансований капітал становить 400 тис. грн.

Визначити масу та норму прибутку підприємства, якщо обсяг продажу продукції становить 12 тис. штук.

Розв'язок:

Маса прибутку (прибуток) підприємства являє собою різницю між виручкою, отриманою від продажу певного обсягу продукції, та витратами, пов'язаними з його виробництвом:

$$Pr = TR - TC, \quad (2.12)$$

- де Pr – маса прибутку (прибуток) підприємства;
 TR – виручка підприємства;
 TC – загальні витрати підприємства.

Виручка підприємства являє собою добуток обсягу продукції та ціни одиниці продукції. А загальні витрати підприємства – суму постійних та змінних витрат для даного обсягу продукції.

Відповідно маса прибутку підприємства становить:

$$Pr = 12000 \cdot 2,5 - (5000 + 1,2 \cdot 12000) = 10600 \text{ грн.}$$

Норма прибутку підприємства визначається за формулою:

$$N_{Pr} = \frac{Pr}{K} \cdot 100\%, \quad (2.13)$$

- де N_{Pr} – норма прибутку;
 K – авансований капітал.

Відповідно норма прибутку підприємства становить:

$$N_{Pr} = \frac{10600}{400000} \cdot 100\% = 2,65\% .$$

Відповідь: при обсязі продажу продукції 12 тис. штук., маса прибутку підприємства складе 10600 грн., а норма прибутку – 2,65%.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Білецька Л.В. Економічна теорія (Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка): навч. посібник: рекомендовано МОН України / Л.В. Білецька, О.В. Білецький, В.І. Савич, Київ: ЦУЛ, 2009 – 521 с.
2. Бондар Н.М. Економіка підприємства: Навч. посібник. – К.: А.С.К., 2004. – 400 с.
3. Володькіна М.В. Економіка промислового підприємства: Навч. посібник. – К.: ЦНЛ, 2004. – 196 с.
4. Економіка підприємства / За ред. С.Ф. Покропивного. – К.: КНЕУ, 2001. – 512 с.
5. Економіка підприємства: навч. посіб./ В.В. Величко – Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ – 2010. – 169 с.
6. Економіка підприємства: Навчальний посібник / І.М. Бойчик, П.С. Харів, М.І. Хопчан, Ю.В. Піча. – К., Львів: Каравела: Новий Світ-2000, 2001. – 292 с.
7. Економіка підприємства: підручник / Швиданенко Г.О., Васильков В.Г., Гончарова Н.П. [та ін.]; за заг. ред. Г.О. Швиданенко. – К.: КНЕУ, 2009. – 598 с.
8. Економіка підприємства: Підручник / Грещак М.Г., Колот В.М., Наливайко А.П. та інш.; За ред. Покропивного С.Ф. – К: КНЕУ, 2001. – 522 с.
9. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С.Ф. Покропивного. – 2 вид., переробл. та доп. – К: КНЕУ, 2001. – 528 с.
10. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2004. – 648 с.
11. Економіка: навч. посіб. / за ред. М.П. Бутка. – Ніжин: ТОВ “Видавництво “Аспект-Поліграф”, 2011. – 612 с.
12. Економічна теорія. Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – К.: Знання-Прес, 2005. – 615 с.
13. Іванілов О.С. Економіка підприємства: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / О.С. Іванілов – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 728 с.
14. Кулішов В.В. Економіка підприємства: теорія і практика: Навч. посіб. – К.: Ніка-Центр, 2002. – 216 с.
15. Основи економічної теорії: Політекономічний аспект: Підручник / Відп. ред. Г.М. Климко, В.П. Нестеренко. – К.: Вища школа, 1994.
16. Основи економічної теорії: Підручник / За ред. С.В. Мочерного. – Тернопіль, 1993.– 686 с.
17. Основи економічної теорії: Підручник: У 2-х кн. Кн. 2 / Ю.В. Ніколенко, М.М. Діденко та ін. – К.: Либідь, 1994.– 272 с.
18. Харів П.С. Економіка підприємства: Збірник задач і тестів: Навч. посібник. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2006. – 301 с.
19. Шаповал В.М. Економіка підприємства: Навчальний посібник / В.М. Шаповал, Р.Н. Аврамчук, О.В. Ткаченко. – К.: ЦНЛ, 2003. – 287 с.